श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केंद्रीय विश्वविद्यालय)
बी-04, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र कटवारिया सराय, नई दिल्ली-110016

सत्यापन प्रमाणपत्र

(सर्वदर्शनम्)

१. प्रमाणित किया जाता है कि शास्त्री में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।

२. प्रमाणित किया जाता है कि आचार्य में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।

३. प्रमाणित किया जाता है कि विशिष्टाचार्य में संचालित कक्षा के अनुसार सी.ओ., पी.ओ., पी.एस.ओ. एवं एल.ओ. का कार्य पूर्ण है।

विभागाध्यक्ष हस्ताक्षर

19.8.24

नाम: जवाहरलाल

दिनांक: 19.8.24

सत्यापित
VERIFIED

कुलसचिव / Registrar
श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
Shri Lal Bahadur Shastri National Sanskrit University
बी-4, कुतुब सांस्थानिक क्षेत्र, नई दिल्ली-110016
B-4, Qutub Institutional Area, New Delhi-110016

30/08/24

Programme Specific (प्रोगामविशिष्टः)	Programme Specific Outcomes (प्रोगामविशिष्टपरिणामाः)
प्रोग्रामविशिष्टः– **सर्वदर्शनम् – आचार्य प्रोग्राम**	**सर्वदर्शनविभागे आचार्यकक्षायामुत्तीर्णाः छात्राः-** PSO -1सर्वदर्शनविषयस्याध्ययनेन भारतीयज्ञानपरम्परायाः पूर्णतः ज्ञानार्थं समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -2सर्वदर्शनविषयस्याध्ययनद्वारा अष्टादशविद्यानां ज्ञानार्थं समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -3सर्वदर्शनविषयस्याध्ययेन सम्यक् चिन्तने समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -4सर्वदर्शनविषयस्याध्ययनात् प्राचीनभारतीयविचारधारायाः प्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -5छात्राणां चरित्रनिर्माणं भविष्यति, तेन समाजेऽत्यन्तमुपादेयं स्यात्। PSO -6सर्वदर्शनस्य पाठ्यक्रमे निर्धारितविन्दूनामध्ययनं कृत्वा जीवनमूल्यानां प्रति जाग्रताः भविष्यन्ति। PSO -7सर्वदर्शनस्यान्तर्गतेषु दर्शनशास्त्रेषु विवेचितानामाचारमीमांसायाः ज्ञानेन नैतिकतायाः विकासे समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -8दर्शनग्रन्थेषु उदाहृतविविधायामैः प्रेरिताः छात्राः आचारे तेषामनुपालने समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -9सर्वदर्शनस्यान्तर्गतेषु प्रतिपादितानां विषयाणामध्ययनं कृत्वा कर्तव्यनिष्ठाः भविष्यन्ति। PSO -10सर्वदर्शनस्यान्तर्गतेषु प्रतिपादितविषयानध्ययनात् समन्वयदृष्टेरुदयात् जीवने सर्वत्र पारिवारिक-सामाजिक-राष्ट्रीयनीतिनिर्धारणे समार्थाः भविष्यन्तिः। PSO -11सर्वदर्शनस्यान्तर्गतेषु प्रतिपादितविषयानध्ययनात् कर्त्तव्यं परिपालने समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -12सर्वदर्शनपाठ्यक्रमे निर्धारितबिन्दुभ्यः छात्राणां विषयज्ञानं -भविष्यति, यस्मात्कारणात् सात्विकचिन्तनन्ते प्रवृत्ताः भविष्यन्ति। PSO -13सर्वदर्शनस्य विभिन्नदर्शनेषु स्वीकृतानां प्रमाणसिद्धान्तानां साधर्म्यवैधर्म्ययोः ज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति। PSO -14विविधतत्त्वानां विविधदर्शनेषु विवेचितानां स्वरूपस्य तेषु परस्परं साध्यर्म्यवैधर्म्ययोश्च प्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति।

सर्वदर्शनविभागः

आचार्य पी.ओ.

समीक्षात्मकगहनमध्ययनम्

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययनेन-

1. छात्रान् प्राचीनायाः भारतीयज्ञानपरम्परायाः ज्ञानं भविष्यति। तत्र च येऽपि विषयाः निबद्धाः सन्ति तेषां समीक्षणेऽपि समर्थाः भविष्यन्ति।
2. अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः दर्शनशास्त्रेषु वाद-संवादादिषु समर्थाः, लोकजीवने च नीतिनिपुणाः भविष्यन्ति।
3. प्राक्तनीयानां शास्त्राणां शास्त्रीयसन्दर्भे व्याख्याने अथ च समसामयिकदृष्ट्यापि व्याख्याने छात्रेषु सामर्थ्यमागष्यति।
4. विविधानां दार्शनिकसिद्धान्तानां विस्तरणं समीक्षणं च कथं स्यादिति चिन्तनेऽपि समर्थाः भविष्यन्ति।
5. दार्शनिकपरम्परासु निहितानां निगूढरहस्यानां अन्तःशास्त्रीयसन्दर्भे व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

आलोचनात्मकं चिन्तनम्

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययनेन-

1. छात्राः दार्शनिकसिद्धान्तानामाधुनिकसन्दर्भे पर्यालोचनं कर्तुमर्हाः भविष्यन्ति।
2. विविधाषु च परिस्थितिषु एतेषां दार्शनिकसिद्धान्तानाम् अवबोधनं क्रियान्वयनं च कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
3. विविधदार्शनिकतत्त्वानां समाजे लोकजीवने उपादेयतां प्रतिष्ठापनं च विधातुं योग्याः भविष्यन्ति।
4. विविधदार्शनिसरणीनां तुलनात्मकदृष्ट्या अनुशीलनं कर्तुं पारयिष्यन्ति।

ज्ञानस्यैकीकरणम्

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययने-

1. विविधेषु भारतीयदर्शनेषु यद्वैषम्यं प्रतीयते, तत्र सम्यं ऐक्यं वा प्रतिपादयितुं पारयिष्यन्ति।
2. लोकजीवने व्यावहारिकदृष्ट्याऽपि वा विविधेषु सिद्धान्तेषु समन्वयस्थापने छात्राः समर्थाः भविष्यन्ति।

3. विविधेषु भारतीयदर्शनेषु निहितानां आचारपद्धतीनाम् एकीकरणं विधाय तेषु समन्वयं स्थापयितुमर्हन्ताः भविष्यन्ति।
4. विविधेषु भारतीय दर्शनेषु प्रतिष्ठितानां प्रमाणेष्वनुभूयमानं वैमत्यं निराकृत्य तेषु सामञ्जस्य स्थापने समर्थाः भविष्यन्ति।

सम्प्रेषणकौशलम्

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययने-

1. दर्शनसिद्धान्तपरिशीलनानन्तरं तेषां सम्यक्सम्प्रेषणे अवबोधने च सामर्थ्यं आगमिष्यति।
2. श्रवण-मनन-निदिध्यासनसदृशानां दार्शनिकसोपानानां प्रयोगेण तेषां विषयावगमनं सम्प्रेषणसामर्थ्यञ्च संवर्धिष्यते।
3. गुरुशिष्यसंवादपद्धत्त्या तेऽपि संवादकौशलमवाप्य तया शैल्या सम्प्रेषणकौशलमवाप्स्यन्ति।
4. दार्शनिकसिद्धान्तेषु उत्तरपक्षस्थापनायां पूर्वपक्षस्य सम्यक्तया प्रस्तुतिकरणात्मिकया दर्शनशैल्या छात्रा अपि तार्किकशैल्या स्वकीयमन्तव्यस्य स्थापने दक्षाः भविष्यन्ति। ।

अनुसन्धानस्याभिक्षमता

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययने-

1. प्राचीनकालादेव दर्शनपरम्परायां पुनः पुनः विकसितान् नूतनान् सिद्धान्तान् वीक्ष्य छात्राणामपि नूतनानुसन्धानेषु प्रवृत्तिर्भविष्यति।
2. परस्परं विपरीतसिद्धान्तान् समालोच्य छात्रा अपि विविधाषु दिशाषु अनुसन्धाने क्षमाः भविष्यन्ति।
3. विविधदार्शनिकाचार्याणां तार्किकशैलीं समालोच्य तेषां अनुसन्धानेपि वैज्ञानिकतायाः तर्कस्य च समावेशो भविष्यति।
4. प्रमाणानां सम्यक्प्रकारेण पर्यालोचनेन प्रामाणिकानुसन्धानस्य प्रवृत्तिर्संवर्धिष्यते।

वैश्विकनागरिकरूपेण भूमिकानिर्वहणम्

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययने-

1. भारतीयदर्शनेषु या विविधता दृश्यते, तां दृष्ट्वा तेषां दृष्टिकोणो व्यापको भविष्यति।
2. सिद्धान्तभिन्नत्वे सत्यपि सर्वाणि दर्शनानि स्वकीयानि भारतीयानि वर्तन्ते, इत्येवं विचार्य तेषां विश्वदृष्टिरपि विकसिष्यति।

3. आचारमीमांसायाः सम्यक्तया अध्ययनेन समग्रं विश्वं प्रति आत्मीयतायाः भावः तेषु विकसिष्यति।
4. भारतीयदर्शनानामध्ययनेन विश्वस्य विविधेषु भागेषु याः दर्शनसरण्यो वर्तन्ते ताषां कृतेपि तेषां मनसि सम्मानभावः संवर्धिष्यति।

दर्शनस्य मानकग्रन्थानां समीक्षणम्

निर्धारितपाठ्यक्रमानामध्ययने-

1. विविधदर्शनानामनुशीलनेन तेषु समीक्षात्मकदृष्टिः विकसिष्यति।
2. प्रमाणिकग्रन्थानां परिशीलनेन छात्राः विविधतत्त्वसमीक्षणे पटवः भविष्यन्ति।
3. प्रामाणिकेषु ग्रन्थेषु वैविध्यं वीक्ष्य तेषां समीक्षात्मिका दृष्टिः व्यापिका भविष्यति।
4. भारतीयदर्शनानामध्ययनेन तेषां सूक्ष्मेक्षिका शक्तिः संवर्धिष्यते।

दर्शनस्य सैद्धान्तिकं प्रायोगिकंश्च ज्ञानम्

निर्धारितग्रन्थानां पठने-

1. भारतीयदर्शनस्याध्ययनेन छात्राः सिद्धान्तानां क्रियान्वयनेपि समर्थाः भविष्यन्ति।
2. दर्शनानामध्ययनेन तेषां हानोपादानदृष्टिरपि विकसिताभविष्यति।
3. योगादिदर्शनानां परिशीलनेन विविधसिद्धान्तानां व्यावहारिकोपयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
4. सिद्धान्ताः न केवलंमध्ययनविषयाः अपितु प्रयोगदृष्ट्या एव तेषामर्थवत्ता इति ज्ञानं छात्राणां सुतरां भविष्यति।

आचार्यप्रथमवर्षं प्रथमसत्रम्

Course (कोर्स)	Course Outcomes (कोर्सपरिणामाः)
कोर्स-1 **तत्त्वार्थसूत्रम् (आदिमाः पञ्चाध्यायाः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण जैनदर्शनस्य महत्त्वस्य विश्लेषणं कर्तुं शक्नुवन्ति। CO2- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण त्रिरत्नानां मूल्यांकनं करिष्यन्ति। CO3- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण सप्ततत्त्वेषु अन्तरं स्पष्टीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण पुद्गलद्रव्यानां समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण प्रमाणादितत्त्वानां संक्षेपीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- तत्त्वार्थसूत्रस्य प्रतिपाद्यविषयाणां अध्ययनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं प्रभवन्ति। CO7- तत्त्वार्थसूत्रे प्रतिपादितानां लोकानां चित्रादिमाध्यमेन कथानिर्माणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण पापपुण्य पदार्थयोः भेदस्पष्टीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण जीवस्य पञ्चभावानां मूल्याङ्कनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- तत्त्वार्थसूत्रस्य प्रतिपाद्यविषयाणां राष्ट्रियशिक्षानीतिः 2020 अनुसारेण संक्षेपीकरणं कर्तुं प्रभवन्ति।
कोर्स-2 **बौद्धतर्कभाषा (आदितः स्वार्थानुमानपर्यन्तम्)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- बौद्धदर्शनस्य तत्त्वानां स्वरूपं तस्य च मूल्यांकनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- बौद्धतर्कभाषाभिमतप्रमाणव्यवस्थायाः महत्त्वं विश्लेषितं करिष्यन्ति। CO3- बौद्धतर्कभाषाभिमतानुमानस्वरूपस्य दर्शनान्तरीयानुमानेन सह तुलनां कर्तुं सक्नुवन्ति।

	CO4- बौद्धतर्कभाषानुसारेण उपमानप्रमाणस्य निराकरणप्रक्रियायाः समीक्षणं कर्तुं शक्नुवन्ति। CO5- बौद्धतर्भाषानुसारेण प्रत्यक्षप्रमाणस्य भेदानां व्यवस्थापनं समीक्षणञ्च कर्तुं शक्नुवन्ति। CO6- बौद्धतर्कभाषानुसारेण प्रमाणफलानां मूल्यांकनं कर्तुं शक्नुवन्ति। CO7- बौद्धतर्कभाषानुसारेण हेतुत्रयस्य अध्ययनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं प्रभवन्ति। CO8- बौद्धतर्कभाषानुसारेण स्वार्थपरार्थानुमानयोरन्तरं कर्तुं शक्नुवन्ति। CO9- बौद्धतर्कभाषायाः महत्त्वस्य विश्लेषणं कर्तुं शक्नुवन्ति। CO10- बौद्धतर्कभाषां पठितानामनुच्छेदानां संक्षेपीकरणं कर्तुं शक्नुवन्ति
कोर्स-3 **न्यायसूत्रवात्स्यायनभाष्य-सहितम् (प्रथमोऽध्यायः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायदर्शनस्य पदार्थेष्वन्तरं स्पष्टं करिष्यन्ति। CO2- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण प्रमाणस्वरूपं तद्भेदानाञ्च विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण प्रमेयपदार्थानां मूल्यांकनं कर्तुं शक्नुन्ति। CO4- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायस्य पूर्वोत्तराङ्गयोः भेदं निर्धारयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण कथायाः स्वरूपं भेदं महत्त्वञ्च वर्गीकरणं कर्तुं प्रभवन्ति। CO6- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण हेत्वाभासभेदानां व्यवस्थितं कर्तुं प्रभवन्ति। CO7- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण छलादिपदार्थानां अध्यापनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं प्रभवन्ति। CO8- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायदर्शनस्य नियमानामुदाहरणेन समन्वयं कर्तुं शक्नुवन्ति। CO9- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायदर्शनस्योपयोगित्वं विश्लेषयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायदर्शनस्य पदपदार्थानां दर्शनान्तरेण पद-पदार्थैः सह तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- न्यायदर्शनस्य पदार्थानां राष्ट्रियशिक्षानीति 2020 एतदनुसारेण समीक्षां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

कोर्स-4 **प्रशस्तपादभाष्यम् (आदितः परत्वापरत्वनिरूपणपर्यन्तम्)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण वैशेषिकदर्शनस्य स्वरूपं पद-पदार्थं च वर्गीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण वैशेषिकाभिमतपदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्ययोः विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण सृष्टिप्रक्रियायाः स्वरूपं पद्धत्तिं च आधुनिक-विज्ञानदृष्ट्या विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण पीठरपाकपीलूपाकयोः सिद्धान्तानां तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण संख्यायाः स्वरूपं ज्ञानं अपेक्षाबुद्धिजन्याच द्वित्वादिसम्बद्धविचाराणां समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण परिणामगुणस्य लक्षणं तस्य भेदानाञ्च समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण नित्यपरिमाणानित्यपरिमाणयोः तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण द्वयणुकादिपदार्थानामध्ययनस्य योजना निर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण वैशेषिकदर्शनस्य पदार्थानां रेखाङ्कनद्वारा दृष्टान्तनिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण वैशेषिकदर्शनस्य सिद्धान्तानां उदाहरणेन सह समन्वयं स्थापने समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-5 **साङ्ख्यप्रवचनभाष्यम् (प्रथमोऽध्यायः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण सांख्यदर्शनस्य स्वरूपस्य वैशिष्ट्यस्य च वर्गीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण पञ्चविंशतितत्त्वानां स्वरूपं तेषाञ्च कार्येषु भेदनिर्धारणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- सांख्यप्रवचनभाषअयानुसारेण प्रकृतिपुरुषादितत्त्वानां स्वरूपं तेषां च ज्ञानस्य साधनानां मूल्याकनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण प्रमाणस्वरूपं भेदं तेषाञ्च प्रक्रियाविषये विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण सांख्याभिमतं ईश्वरविषयकस्य विचारस्य

	दर्शनान्तरीयेश्वरविषयकविचारेण सह तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण कार्यकारणसिद्धान्तस्य समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण पुरुषस्वरूपं पुरुषसिद्धिप्रक्रियायाश्च सक्षेपीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- सांख्यप्रवचनभाष्यानुसारेण पुरुषबहुत्वस्य हेतूनां समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- सांख्यप्रवचनभाष्यस्य महत्त्वं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- सांख्यप्रवचनभाष्यस्याध्ययनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

आचार्यप्रथमवर्षं द्वितीयसत्रम्

Course (कोर्स)	Course Outcomes (कोर्सपरिणामाः)
कोर्स-1 **तत्त्वार्थसूत्रम् (अन्तिमाः पञ्चाध्यायाः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- जैनदर्शने प्रतिपादितानां कायवाङ्मनःकर्मरूपाणां योगानां स्वरूपं तद्भेदानां स्वरूपञ्च ज्ञानं तेषाञ्च प्रक्रियायाः ज्ञानं करिष्यन्ति। CO2- आश्रवस्वरूपस्य ज्ञानं करिष्यन्ति, विविधानां क्रियाणां ताषाञ्च कारणानां ज्ञानं करिष्यन्ति। CO3- जीवाजीवयोरधिकरणस्य 108-भेदानां स्वरूपस्य ज्ञानं करिष्यन्ति। CO4- अनेन पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन देव-नारक-मानवानां च आयोः स्वरूपं कालादीनां निर्णयं कृत्वा तेषां विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- जैनदर्शनाभिमतानां व्रतानां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति तेषाञ्च भेदानां ज्ञानं करिष्यन्ति तेषां च क्रियान्वयनं करिष्यन्ति अन्येभ्यः अपि प्रेरणां दास्यन्ति। CO6- जैनदर्शनसम्मतं पापादीनां स्वरूपं तेषाञ्च भेदानां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। पापानां च कारणं रूपानां व्रतातिचाराणां तद्भेदानां च स्वपज्ञानं करिष्यन्ति। तेषाञ्च व्याख्याने समर्थाः अपि भविष्यन्ति। CO7- दानस्य सभेदं स्वरूपं तद्विषयं च ज्ञास्यन्ति। संवरस्य च स्वरूपस्य व्याख्यानं करिष्यन्ति। CO8- सभेदं बन्धस्वरूपं ज्ञास्यन्ति तेषाञ्च तुलनात्मकं विवेचने समर्थाः

	भविष्यन्ति। अष्टविधानां कर्मावराणां सम्यग्व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- संवरोपायानां गुप्ति-समिति-धर्म-अनुप्रेक्षादीनां ज्ञानं प्राप्स्यन्तितेषां च लोकोपयोगित्वं साधयिष्यन्ति। CO10- सम्यक्चारित्र्यस्य स्वरूपं भेदान् च ज्ञास्यन्ति सभेदं तपस्वरूपञ्च ज्ञात्वा तेषां व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- मोक्षकारणं, मोक्षस्वरूपं,मोक्षप्राप्तजीवानां च स्थितिं ज्ञास्यन्ति। सिद्धशिलायाः स्वरूपज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-2 **बौद्धतर्कभाषा (परार्थानुमानपरिच्छेदः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- बौद्धतर्कभाषायाः अस्मिन्पाठ्याशस्याध्ययनेन बौद्धाभिमतं परार्थानुमान-स्वरूपं तद्भेदान् च सम्यक्ज्ञात्वा तस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- स्वभावहेतुस्वरूपं ज्ञास्यन्ति, स्वभावहेतूनां वैधर्म्यं ज्ञात्वा तस्य विवेचनं करिष्यन्ति। CO3- कार्यहेतोः स्वरूपं ज्ञास्यन्ति, अनुपलब्धेश्च वैधर्म्यमपि ज्ञास्यन्ति। तेषाञ्च विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- ईश्वरसाधकानुमानस्य प्रकारं ज्ञात्वा बौद्धादृष्ट्या तेषां खण्डनविधिं ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति। तेषाञ्च विवेचनं करिष्यन्ति। CO5- नैयायिकानां ईश्वरसाधकानुमाने विद्यमानान् अनुपपत्तीन् ज्ञात्वा शास्त्रचर्चायां तेषां प्रयोगं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- बौद्धाभिमतानां व्याप्तिग्राहकप्रमाणानां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। CO7- बौद्धाभिमतं हेत्वाभासं तद्भेदान् च स्वरूपं ज्ञात्वा तेषां विवेचनं करिष्यन्ति। CO8- हेत्वाभासस्यभेदानां असाधारणानैकान्तिक-साधारणानैकान्तिक-संदिग्धविपक्षव्यावृत्तिकादीनां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। CO9- अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन सर्वज्ञस्य समर्थने प्रदत्तानां युक्तीनां ज्ञानं करिष्यन्ति,तेषाञ्च विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- आत्मविषये नित्यात्मवादीनां पक्षं ज्ञात्वा तन्निरासाय प्रयुक्तानां युक्तीनां ज्ञानं करिष्यन्ति। तेषाञ्च विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- बौद्धदर्शनदृष्ट्या परमाणुसंघातयोः स्वरूपं सम्यक् ज्ञात्वा तस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति, निरालम्बनवादस्य च स्वरूपं ज्ञास्यन्ति।
कोर्स-3	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-**

न्यायसूत्रवात्स्यायनभाष्य-सहितम् (द्वितीयोऽध्यायः)	CO1- न्यायवैशेषिक दर्शनस्य त्रिविधानां प्रवृत्तीनां महत्त्वं ज्ञास्यन्ति। CO2- पाठ्यक्रमस्यास्याध्ययनेन संशयपरीक्षायाः पद्धतिं युक्तिं च ज्ञास्यन्ति। CO3- प्रामाण्यसामान्यपरीक्षायाः युक्तीन् च ज्ञास्यन्ति। विविधेषु स्थलेषु तेषां प्रयोगे समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- प्रत्यक्षप्रमाणस्य लक्षणपरीक्षायाः पद्धतिं ज्ञास्यन्ति। तत्र प्रयुक्तानां हेतूनामपि ज्ञानं करिष्यन्ति। तेषां व्याख्याने च समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- प्रत्यक्षप्रमाणस्यानुमानेन परीक्षायां प्रयुक्तानां युक्तीनां ज्ञानं करिष्यन्ति। CO6- अनुमानस्य पञ्चावयवानां स्वरूपेण परिचिताः भविष्यन्ति, तत्तत्स्थलेषु तेषां प्रयोगे समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- अनुमानपरीक्षायां प्रयुक्तान् हेतून् ज्ञास्यन्ति। वर्तमानकालपरीक्षाहेतून् ज्ञास्यन्ति, उपमानप्रमाणपरीक्षायाः युक्त्यापि परिचिताः भविष्यन्ति। CO8- शब्दसामान्यपरीक्षायाः युक्त्यापि परिचिताः भविष्यन्ति। शब्दविशेषपरीक्षायामपि प्रयुक्तानां हेतूनां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। लोकव्यवहारे च प्रयोगे समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- न्यायाभिमतं प्रमाणचतुष्टयस्य परीक्षाविधिं ज्ञास्यन्ति। तेषाञ्च व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- शब्दस्य नित्यत्वानित्यत्वाभ्यां विचाराभ्यां परिचिताः भविष्यन्ति। नैयायिकानामपि पक्षानां स्वरूपं ज्ञात्वा शब्दनित्यत्वपरीक्षायां प्रयुक्तान् हेतून् ज्ञास्यन्ति। CO11- शब्दप्रमाणपरीक्षायाः युक्तिं ज्ञास्यन्ति। शब्दशक्तिपरीक्षाया प्रयुक्तानां हेतूनां ज्ञानमपि करिष्यन्ति।
कोर्स-4 **प्रशस्तपादभाष्यम् (बुद्धिनिरूपणतः समाप्तिपर्यन्तम्)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन बुद्धेः स्वरूपं भेदं विद्याविद्ययोः स्वरूपं ज्ञात्वा तेषां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- प्रत्यक्षप्रमाणस्य स्वरूपं भेदं अनुमानस्य स्वरूपं भेदं च ज्ञास्यन्ति। CO3- वैशेषिकदर्षने प्रमाणद्वयं स्वीकृतं अत एव अनुमाने शब्दप्रमाणस्यान्तर्भावं तस्य प्रक्रियाणां तद्धेतूनां च विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- अस्याध्ययनेन परार्थानुमानस्य स्वरूपं तद्भेदानां च ज्ञानं करिष्यन्ति

	परार्थानुमाने प्रयुक्तानां अवयवानां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। CO5- अस्यांशस्याध्ययनेन असद्धेतुरूपस्य हेत्वाभासस्य स्वरूपं तद्भेदं च ज्ञास्यन्ति। CO6- हेत्वाभासे प्रयुक्तस्य निदर्शनस्य स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। CO7- स्मृतेः स्वरूपं तस्यनिर्णये च समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- अस्यांशस्याध्ययनेन दुखं-काम-द्वेष-गुरुत्वादिगुणानां स्वरूपं तद्भेदान् च ज्ञास्यन्ति। CO9- संस्कार-धर्म-अधर्मादिगुणानां स्वरूपं तद्भेदान् च ज्ञास्यन्ति। CO10- मोक्षस्य प्रक्रिया, कर्मस्वरूपं, सामान्यपदार्थस्य स्वरूपं तद्भेदान् च ज्ञानं करिष्यन्ति। तेषाञ्च विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- अस्यांशस्याध्ययनेन विशेष-समवायपदार्थयोः स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। CO12- योगाचार्यविभूत्यादेः आशीर्वादात्मकस्य मंगलपद्यस्यार्थं ज्ञास्यन्ति तस्य च व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-5 **साङ्ख्यप्रवचनभाष्यम्** **(द्वितीयतृतीयाध्यायौ)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- अस्य पाठ्यांशस्याध्ययनेन सांख्यशास्त्रस्य सिद्धान्तेन सांख्यशास्त्रस्य च प्रयोजनेन परिचिताः भविष्यन्ति। CO2- सांख्याभिमतं प्रकृत्यादिपञ्चविंशतितत्त्वं तेषां स्वरूपं, लक्षणं च ज्ञास्यन्ति। तत्र च महत्तत्त्वस्य अष्टौधर्मान् अपि ज्ञास्यन्ति। CO3- महत्तत्त्वस्य कार्यरूपमहंकारस्वरूपं तल्लक्षणं च ज्ञास्यन्ति। CO4- इन्द्रियाणां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति। इन्द्रियाणां च अभौतिकत्वमपि ज्ञास्यन्ति। तेषाञ्च विश्लेषणे अपि समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- मनसः स्वरूपं तस्य चानित्यत्वमपि ज्ञास्यन्ति। बुद्धिवृत्तेः तत्कारणानामपि ज्ञानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- सांख्यशास्त्रे बुद्धिः प्रकृतेः प्रथमः परिणामः वर्तते अतः बुद्धेः प्राधान्यविषयकसिद्धान्तमपि ज्ञास्यन्ति। पञ्चमहाभूतानां उत्पत्तिप्रक्रियां ज्ञास्यन्ति। CO7- सांख्याभिमते सृष्टिक्रमे सूक्ष्मशरीरस्य स्थूलशरीरस्य उत्पत्तिप्रक्रियां ज्ञास्यन्ति। शरीरात्मवादीनां मतनिरासस्य प्रक्रियां ज्ञास्यन्ति। CO8- सूक्ष्मशरीरस्यावयवानां ज्ञानं करिष्यन्ति सूक्ष्मशरीरस्य कार्यमपि ज्ञास्यन्ति। मोक्षप्रक्रियया मोक्षसाधनभूतेन विवेकज्ञानेनापि परिचिताः भविष्यन्ति। CO9- सांख्येप्रतिपादितानां हेतूनां स्वरूपं विपर्यय-अशक्ति-तुष्टि-

	सिद्धिरूपप्रत्ययसर्गस्वरूपं ज्ञास्यन्ति। तेषाञ्च विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- सांख्यसिद्धान्तेपुरुषस्य बन्धमोक्षः न भवति अत एव पुरुषस्य बन्धमोक्षव्यवस्थयापि परिचिताः भविष्यन्ति। CO11- अस्य पाठ्यांशस्याध्ययनेन जीवनमुक्तेः विदेहमुक्तेश्च स्वरूपं तद्विषयकानां सिद्धान्तानां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति तेषाञ्च व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति।

आचार्यद्वितीयवर्षं प्रथमसत्रम्

Course (कोर्स)	Course Outcomes (कोर्सपरिणामाः)
कोर्स-1 **योगसूत्रं व्यासभाष्यतत्त्ववैशारदीसहितम् (समाधिसाधनपादद्वयम्)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारेण योगदर्शनस्य तत्त्वानां वर्गीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारं योगदर्शनस्य पदपदार्थयोरन्तरं व्याख्युं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारं योगदर्शनाभिमतं प्रमाणव्यवस्थापरीक्षणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारं चित्तभूमीनां महत्त्वस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारं चित्तवृत्तीनां तन्निरोधोपायानां च व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारेण समाधेः स्वरूपं तद्भेदानां चाध्यानस्य योजनाकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारेण ईश्वरतत्त्वस्य तत्सिद्धेः प्रक्रियां विवेचने संक्षेपीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारेण क्रियायोगस्य स्वरूपं तस्य प्रक्रियां कालक्रमानुरोधेन व्यवस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारेण योगस्य सिद्धान्तानां समन्वये समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारेण अष्टांगयोगस्य अध्यापनाय दृष्टान्तनिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति।

कोर्स-2 **मीमांसासूत्रं शाबरभाष्यम्** **(प्रथमोऽध्यायस्य प्रथमद्वितीयपादौ)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- शाबरभाष्यानुसारं मीमांसादर्शनस्य प्रतिपाद्यविषयाणां महत्त्वविश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- शाबरभाष्यानुसारं अध्ययनविधेः स्वरूपं तस्य पद्धतेः प्रदर्शने समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- शाबरभाष्यानुसारं धर्मस्वरूपस्य धर्मलक्षणस्य च मूल्यांकने समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- शाबरभाष्यानुसारं धर्मेप्रमाणभूतं वेदैकवेद्यत्वस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- शाबरभाष्यानुसारं शब्दार्शसम्बन्धस्वरूपविषये विविधमतेषु तुलनायां समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- शाबरभाष्यानुसारं निरालम्बनवादस्य निरासस्य प्रक्रियायाः समीक्षणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- शाबरभाष्यानुसारं प्रत्यक्षादिप्रमाणानां स्वरूपं तद्भेदानां च वर्गीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- शाबरभाष्यानुसारं शब्दनित्यत्वस्य साधनप्रक्रियायाः चिन्तने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- शाबरभाष्यानुसारं वेदस्यापौरुषेयत्वसाधनस्य प्रक्रियायाः संक्षेपीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- शाबरभाष्यानुसारं अर्थवादस्याध्यापनस्य योजनानिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- शाबरभाष्यानुसारं मन्त्राणां स्वरूपं तेषाञ्च प्रामाण्यप्रक्रियां व्यवस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-3 **ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम्** **(चतुःसूत्री)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं वेदान्तदर्शनस्य स्वरूपप्रदर्शने समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं अद्वैतवेदान्तस्य विषयाणां वर्गीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं अध्यासस्य स्वरूपस्य तद्भेदानां च मूल्यांकने समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं वेदान्तस्यानुबन्धानां विभाजने

	समर्थाः भविष्यन्ति CO5- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं साधनचतुष्टयस्य स्वरूपाणां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं ब्रह्मणः लक्षणस्य स्वरूपस्य च समीक्षणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं ब्रह्मणि प्रमाणस्वरूपाणां व्यवस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं वेदान्तवाक्यानां ब्रह्मणि तात्पर्यप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं ब्रह्मज्ञानं वेदान्तवेद्यैकं वर्तते अस्याध्यापने समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं ब्रह्मसूत्रस्य चतुःसूत्र्याः महत्त्वस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-4 **भारतीयदर्शनानि (स्वशास्त्रीयेतिहासः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- भारतीयदर्शनानां सामान्यमैतिह्यं प्रदर्शयिष्यन्ति। CO2- भारतीयदर्शनानां वैदिकावैदिकदर्शनानां सिद्धान्तेष्वन्तरं करिष्यन्ति। CO3- भारतीयदर्शनानां प्रवर्तकाचार्याणां सिद्धान्तेष्वन्तरं करिष्यन्ति। CO4- भारतीयदर्शनानां विविधाचार्यैः प्रवर्तितानां सिद्धान्तानां मूल्यांकनं करिष्यन्ति। CO5- भारतीयदर्शनानां वैष्णवदार्शनिकानां सिद्धान्तान् व्यवस्थितं करिष्यन्ति। CO6- भारतीयदर्शनस्य बौद्धदार्शनिकानामैतिह्यस्य संक्षेपीकरणं करिष्यन्ति। CO7- भारतीयदर्शनस्य प्रवर्तकाचार्याणामैतिह्यस्याध्यापनस्य योजनानिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- भारतीयदार्शनिकाचार्याणामैतिह्यं कालक्रमानुसारं व्यवस्थापनं करिष्यन्ति। CO9- भारतीयदार्शनिकानां प्रमुखाचार्याणां प्रमुखग्रन्थानां विवेचनं करिष्यन्ति। CO10- राष्ट्रियशिक्षानीति2020 इत्यत्र वर्णिताः शिक्षाप्रविध्यनुसारेण आचार्याणां योगदानस्य समीक्षणे समर्थाः भविष्यन्ति।

कोर्स-5 (वैकल्पिकः) **सर्वदर्शनसङ्ग्रहः (आदिमाः अष्टाध्यायाः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- चार्वाक्दर्शनस्य तत्त्वमीमांसां प्रमाणमीमांसां सम्यक्तया ज्ञात्वा व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- बौद्धदर्शनसम्मतं प्रमाणानां स्वरूप तद्भेदानाञ्च स्वरूपप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- बौद्धदर्शनस्य चतुर्विधसम्प्रदायैः प्रतिपादितान् सिद्धान्तान् आत्मसात्कृत्वा तेषां सम्यक्विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- जैनदर्शनसम्मतं आत्मस्वरूप-तत्त्वमीमांसा-प्रमाणमीमांसां च ज्ञात्वा तेषां व्याख्याने विविधैः दर्शनैः सह तेषां तुलनात्मकं विवेचने च समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- स्याद्वादसिद्धान्तस्य सम्यक्व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- रामानुजदर्शनानुसारेण चिदचित्तत्त्वत्रयस्य स्वरूपं तेषां च प्रकृतिं ज्ञात्वा विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। आत्मपरमात्मनोः भेदं स्पष्टं करिष्यन्ति। CO7- पूर्णप्रज्ञदर्शनानुसारेण प्रकृतिपुरुषतत्त्वानां व्याख्नं कर्तुं प्रभवन्ति। जीवेशादिपञ्चविधभेदान् सम्यक्ज्ञात्वा तेषां विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- नकुलीशशैवपरम्परानुसारं पशु-पतिशब्दानां अर्थान् ज्ञात्वा तेषां व्याख्यानं करिष्यन्ति।एवञ्च गुरुत्वस्य दुखान्तस्य स्वरूपं तथा तेषां भेदानां व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- शैवदर्शनसम्मतस्य कृत्यपञ्चकस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। पशु पाशभेदयोः व्याख्याने विश्लेषणे च समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- प्रत्यभिज्ञादर्शनानुसारेण प्रत्यभिज्ञायाः स्वरूपस्य व्याख्यायां समर्थाः भविष्यन्ति। सकलजगतः माहेश्वरकर्तृकत्वसाधने समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-5 (वैकल्पिकः) **सिद्धान्तबिन्दुः (आदिमपञ्चश्लोकानां व्याख्यात्मको भागः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- वेदान्तदर्शनस्य प्रयोजनं तस्यानुबन्धान् ज्ञात्वा तस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। आत्मस्वरूपविषयकविविधदार्शनिकसिद्धान्तानां मतं ज्ञात्वा तुलनात्मकं विश्लेषणं करिष्यन्ति। CO2- शरीरात्मवादिमतानां निराकरणे समर्थाः भविष्यन्ति अध्यासस्य

	स्वरूपं तद्भेदानां व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- वेदान्तदर्शनस्य जीवात्मविषयकप्रतिबिम्बवाद-आभासवादादि सिद्धान्तान् ज्ञात्वा तेषु भेदस्पष्टं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- जीवात्मविषयकअवच्छेदवादस्य सिद्धान्तमवबुद्ध्य तस्य व्याख्यने समर्थाः भविष्यन्ति। अन्यैश्चसिद्धान्तैः तुलनात्मकं विवेचनं प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- अद्वैताभिमतं अविद्यायाः स्वरूपस्य ज्ञानं प्राप्य प्रपञ्चमिथ्यात्वस्य स्वरूपस्य ज्ञानं प्राप्य तद्भेदपूर्वकं व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- अद्वैतसिद्धान्तैः सह बौद्धानां शून्यवादस्य सिद्धान्तस्य पार्थक्यमिति ज्ञात्वा उभयोः भेदं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- तत्त्वमसिमहावाक्यार्थविचारं ज्ञात्वा तत्पदार्थं त्वं पदार्थं च व्याख्याकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- सकलवेदान्तवाक्यानां उपनिषद्वाक्यानां वा ब्रह्मणि एव तात्पर्यमिति सयुक्तिकं साधने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- वेदान्तवाक्यानां प्रयोजनं अर्थवादात्मकं नास्तीति विषयं सम्यक् प्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- अद्वैतवेदान्तस्य प्रयोजनरूपं जीवब्रह्मणोः अभेदत्वप्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति जीवस्य चाणुपरिमाणत्वनिरासप्रतिपादनेपि समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-5 (वैकल्पिकः) **मीमांसानयमञ्जरी (प्रथमोऽध्यायः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- शास्त्रारम्भनयस्य स्वरूपज्ञानं मीमांसादर्शनस्य अध्ययनविधेः आरम्भस्य प्रयोजकत्वस्य ज्ञानं करिष्यन्ति। वेदविहितो अर्थः धर्मः इति ज्ञानमपि करिष्यन्ति। CO2- शब्दार्थसम्बन्धस्य नित्यत्वं शब्दः अर्थ- उभयोश्च सम्बन्धस्य नित्यत्वस्य ज्ञानं करिष्यन्ति। नित्यस्य वेदस्य स्वतः प्रामाण्यस्य ज्ञानं तद्विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- सोऽयं गकारः इति प्रत्यभिज्ञयाशब्दस्य नित्यत्वं सिद्ध्यति अस्य व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। पदैः पदार्थानां ज्ञानं भवति पदार्थैः लक्षणया वाक्यार्थज्ञानं भवति इत्यस्य विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- वेदस्याध्याध्यनं सर्वमिति गुर्वध्ययनपूर्वकम् वेदाध्ययन सामान्यात् अधुना अध्ययनं यथा इत्यादि वाक्यैः वेदस्यापौरुषेयतां साधयिष्यन्ति। वायुर्वै क्षेपिष्ठा देवता इत्यादि वाक्यानां विधेयश्रावकत्वेन

	प्रामाण्यनिश्चयत्वस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- औदुम्बरो यूपो भवति इत्यादि वाक्यानां अर्थवादत्वसाधयिष्यन्ति। एवं च मन्त्राणां प्रयोगकालिकार्थस्मारकत्वरूपे प्रामाण्यस्य निश्चयं कृत्वा व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- स्मृतिवाक्यानां श्रुतिमूलकत्वात् प्रामाण्यनिश्चयपूर्वकं विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। तथा च श्रुते राजा मे इत्यादि स्मार्ताचमनादीनां श्रुतिविहितक्रमविरोधे सत्यपि प्रामाण्यस्य निश्चयं विधाय तेषां व्याख्यानं समर्थाः भविष्यन्ति। CO7- यववराहादिशब्दानां आर्यप्रयोगानुसारेण अर्थस्य निर्णयं कर्तव्यमिति अस्य सम्यक् व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। होलिकोत्सवादीनां सर्वेषां कृते धर्मरूपत्वस्य व्याख्यानमपि कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- गवादिशब्दानां गोत्वाद्याकृतौ शक्तिः न तु व्यक्तौ अस्य सफलं व्याख्यानं करिष्यन्ति। उद्भिदादिशब्दः यागस्य परिचायकत्वात् धर्मे प्रमाणं वर्तते अस्य निश्चयस्य व्याख्यानमपि कर्तुं प्रभवन्ति। CO9- अग्निहोत्रं जुहोति इत्यादि स्थलेषु अग्निहोत्रशब्दानां तत्प्रख्यापकशास्त्रस्यानुसारेण नामधेयत्वं सिद्धं वर्तते। एवञ्च वाजपेयशब्दस्य वाक्यभेदभयात् कर्मनामधेयत्वं वर्तते इत्यादीनामपि सम्यक्व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- बर्हिराज्यशब्दानां जातिवाचकत्वरूपे प्रामाण्यनिश्चयं भवति, तथा च अक्ताः शर्करा उपदधाति इत्यादि वाक्येषु कृतेनैव अंजनं कार्यं इति वाक्यशेषत्वात् निर्णयो भवति इत्यादीनां सम्यक् व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- श्रुवेण जुहोति इत्यादि स्थलेषु श्रुवादिशब्दानां सामर्थ्येन घृतादीनामवदाने विनियोगस्य ज्ञानं प्राप्य तस्य उपदेश- करिष्यति।

आचार्यद्वितीयवर्षं द्वितीयसत्रम्

Course (कोर्स)	Course Outcomes (कोर्सपरिणामाः)
कोर्स-1	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-**

योगसूत्रं व्यासभाष्यतत्त्ववैशारदीसहितम् (विभूतिकैवल्यपादद्वयम्)	CO1- पतञ्जलियोगदर्शनस्य प्रतिपाद्यविषयाणामध्ययनं कृत्वा अष्टाङ्गयोगाङ्गानां सम्यक् अध्ययनानन्तरं सामाजिकरूपेण कार्यान्वितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- योगस्यान्तरङ्गसाधनानां धारणासमाधीनां स्वरूपं -ध्यान-विश्लेषितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- धर्मपरिणामस्य, लक्षणपरिणामस्य, चरणपरिणामस्य च स्वरूपं अवगन्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -4विविधप्रकाराणां विभूतीनां स्वरूपं परिचिताः भविष्यन्ति। CO -5सर्वभूतरुतज्ञानस्य तथा च तस्य विधिज्ञानस्य व्याख्या कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -6पूर्वजन्मविषये ज्ञानंतस्य विधिं च व्याख्यातुं शक्नुवन्ति , तथा च बलवन्तः भवितुं विधिमपि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7पुरुषस्वरूपस्य ज्ञानं,तत्कृते संयमस्थापनं, तस्य विधिं च व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -8व्युत्थानावस्थायां विविधप्रकारस्य सिद्धिः कथं प्राप्यते? इति व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -9सर्वज्ञातृत्वादिसिद्धीनां प्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति। CO -11समाधिसिद्धीनां स्वरूपं ज्ञात्वा कर्मस्वरूपं तेषां भेदं च , व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -12धर्ममेघसमाधिरूपंकैवल्यरूपं च तत्साधनं च ,तत्साधनं , सम्यक् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-2 **मीमांसासूत्रं शाबरभाष्यम् (प्रथमोऽध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO -1स्मृतिवाक्यानां श्रुतिमूलककारणात् प्रामाण्यपूर्वकं चर्चां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -2श्रुतेः स्मृतिश्च विग्रहे श्रुतेः प्रामाणिकतायाः निर्णयं कृत्वा व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -3यववराहशब्दयोः अर्थः तेषां प्रयोगानुसारेण निर्णयः करणीयः -इत्यस्य सम्यक् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -4कल्पसूत्रग्रन्थानां पौरुषेयाः सन्तः वेदाधारिताः सन्तः इत्यस्य प्रामाण्यपूर्वकं निश्चयेन व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -5होलिकोत्सवादीनां सर्वेषां कृते धर्मरूपः इति अपि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।

	CO -6शब्दसाधुत्वे व्याकरणस्य प्रामाण्यनिर्धारणं भवति तथा च लोकवेदयोः अर्थनियमानां समानत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7जुहोति, यजेत, दादाति इत्यादिवाक्येषु धातुभेदस्य ज्ञानं प्राप्य कर्मभेदं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति, तथा च समिधो यजति इणो यजति इत्यादिषु वाक्येषु अभ्यासं कृत्वा कर्मभेदनिर्णयस्य व्याख्यातुं च समर्थाः भविष्यन्ति। CO -8अग्निहोत्रं जुहोतीत्यादिषु स्थानेषु शास्त्रानुसारेण अग्निहोत्रशब्दस्य तत्प्रख्यापकशास्त्रानुसारं नामध्येत्वं सिद्धं भवति इत्यादीनां वाक्यानां सम्प्रक्प्रतिपादने समर्थां भविष्यन्ति। CO'चित्रया यजेत पशुकामः' -9 इत्यादिषु वाक्येषु गुणविधित्वप्राप्ते सत्यपि वाक्यान्तरात् नामधेयत्वस्य निर्धारणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। अग्निहोत्रं' जुहोतिइत्यादिषु स्थानेषु शास्त्रानुसारेण अग्निहोत्रशब्दस्य ' तत्प्रख्यापकशास्त्रानुसारं नामधेयत्वं सिद्धं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -10वाजपेयशब्दस्य वाक्यान्तरादिकारणात् कर्मनामधेयत्वमस्तीति सम्यग्रूपेण व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -11वैश्वदेवे यजेत इत्यादिस्थानेषु विश्वदेवशब्दः कर्मनामधेयोऽस्ति अथवा गुणविधिः अस्मिन् विषये वैश्वदेवशब्दः कर्मनामधेयत्वस्य निर्णये व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। COइत्यादिषु वाक्येषु घृतेनेव अञ्जनं 'अक्ताः शर्करा उपदधाति' -12 कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। कार्यम् इत्यादिषु सम्यक् व्याख्यानं CO -13तत्सिद्धिपेटिका गौणार्थस्य निमित्तविषयनिर्णयत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च श्रुवेण जुहोति इत्यत्र श्रुवस्य सामर्थ्यानुसारं घृतस्य अवदाने श्रुवस्य विनियोगः करणीयः इति व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति
कोर्स-3 **ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम् (तर्कपादः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO -1अद्वैतवेदान्तस्य विविधप्रतिपाद्यविषयाणां सम्यक् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -2कारणतासिद्धान्तानां चर्चाम् अन्येषां दार्शनिकसिद्धान्तानां पूर्ववर्तीरूपेण प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -3सांख्यदर्शनस्य कारणतासिद्धान्तम् अवगत्य व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -4सांख्यदर्शनानुसारं प्रकृतिकारणतासिद्धान्तस्य खण्डनं कृत्वा

	अद्वैतसिद्धान्तानुसारं ब्रह्मकारणवादस्य स्थापनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -5वैशेषिकदर्शनस्य कारणतासिद्धान्तं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -6अद्वैतवेदान्तदृष्ट्या वैशेषिकदर्शनस्य कारणवादस्य खण्डनं कृत्वा ब्रह्मकारणवादस्य स्थापनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7बौद्धधर्मस्य विभिन्नेषु सम्प्रदायेषु प्रतिष्ठितकारणवादसिद्धान्तान् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। सौत्रान्तिकवैभाषिकसम्प्रदाये - सिद्धसिद्धान्तान् परिभाषयितुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च अद्वैतवेदान्तदृष्ट्या तान् सिद्धान्तान् खण्डयितुमपि समर्थाः भविष्यन्ति। CO -8योगाचारमाध्य-मिकानां विविधसिद्धान्तान् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा चाद्वैतदृष्ट्या तेषां खण्डनं कृत्वा, अद्वैतवेदान्तसम्मतकारणतां स्थापयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -9सप्तभङ्गिनयस्या-द्वादसिद्धान्तं जैनदर्श-नानुसारम् अवगन्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा चाद्वैतवेदान्तदृष्ट्या तेषां खण्डनं कृत्वा अद्वैतवेदान्तसिद्धान्तस्य स्थापनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -10ईश्वरकारणवादिनः मतं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च तस्य खण्डनं कुर्वन् अद्वैतसम्मतब्रह्मकारणवादं परिभाषितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -11पञ्चरात्रसिद्धान्तं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च व्युहचतुष्टयस्य व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा चाद्वैतदृष्ट्या व्युहचतुष्टयस्य खण्डनं कृत्वा अद्वैतपक्षं सिद्धं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-4 **भारतीयदर्शनानि (स्वशास्त्रीयनिबन्धाः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO -1भारतीयदर्शनविषये विविधसिद्धान्तानुसारं धर्मस्वरूपस्य तुलनात्मकं व्याख्यानं कर्तुं शक्नुवन्ति तथा च वेदस्य अपौरुषेयतां सिद्धं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -2अद्वैतवेदान्तदृष्ट्या ब्रह्मणः लक्षणं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा चाविद्यामपि परिभाषयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- रामानुजरामानन्ददर्शनयोरनुसारं वैष्णवभक्तेः स्वरूपं तथा चास्याः भेदानां तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -4परिणामवादस्य स्वरूपं, तस्य भेदाः, सत्यक्रियावादस्य स्वरूपं तस्य साधकस्य कृते विवर्तवादस्य स्वरूपं असत्कार्यवादस्य स्वरूपमित्येषां कारणतासिद्धान्तानां तुलनात्मकं व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः

	भविष्यन्ति। CO5- बौद्धदर्शनस्य विविधसिद्धान्तानां विज्ञानवाद-शून्यवाद-प्रतीत्यसमुत्पादआर्यसत्यादीनां स्वरूपं- तथा च तेषां साधकयुक्तीनां व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -6देहात्मवादस्य स्वरूपं व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति , मनसात्मवादादीनां समीक्षात्मकरूपेण -अस्यान्तर्गतं इन्द्रियात्मवाद व्‌्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7न्यायदर्शनस्य परमाणुवादं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति , तस्य भेदस्वरूपं च निरूपयितुं समर्थाः ,सांख्यदर्शनानुसारं च प्रत्ययरूपं भविष्यन्ति। CO -8असद्हेतुरूपहेत्वाभासस्य स्वरूपं तस्य भेदं च उदाहरणैः सह व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -9विविधेषु भारतीयदर्शनेषु मोक्षस्वरूपस्य तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च भारतीयदार्शनिकानाम् ईश्वरविषये सिद्धान्तं परिभाषितुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -10भारतीयदर्शनेषु आत्मस्वरूपसम्बद्धान् विरोधाभासान् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च भारतीयदार्शनिकसृष्टिप्रक्रियां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -11प्रमाणस्य स्वरूपं,भेदान् , तदनुरूपविरोधयोः च भेदं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च पदार्थानां तत्त्वानां च स्वरूपं, भेदं च परिभाषितुं समर्थाः भविष्यति।
कोर्स-5 (वैकल्पिकः) **सर्वदर्शनसङ्ग्रहः (रसेश्वरदर्शनादारभ्य ग्रन्थसमाप्त्यन्तो भागः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO -1रसेश्वरदर्शने प्रतिपादितं रसस्य पारदत्वसिद्धान्तं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च जीवन्मुक्तिविधिं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -2रासेश्वरदर्शने स्वीकृतानाम् अष्टादशसंस्काराणां स्वरूपप्रकाशने तथा च षोडशसंस्कारैः सह तुलनात्मकं विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -3आलूक्यदर्शनानुसारं न्यायवैशेषिकदर्शनस्य त्रिविधप्रवृत्तिम् अवगन्तुं कार्यान्वितुं च समर्थाः भविष्यन्ति तथा च षड्भावपदार्थान् व्याख्यातुं तेषां मतभेदं च स्पष्टीकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -4द्रव्यकर्मादिपदार्थानां लक्षणं लक्षणसमन्वययितुं च -गुण-

	समर्थाः भविष्यन्ति। वैशेषिकाभिमतपाकप्रक्रियायाः अपि विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -5अक्षपादर्शनन्यायदर्शनयोः प्रतिपादितविषयान् सारांशं प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च प्रमाणचतुष्टयस्य व्याख्या कर्तुमनुमानस्य स्वरूपं व्याप्तिहेत्वाभासादिकं च ज्ञानं प्राप्य तानि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -6छल-जाति-निग्रहस्थानापवर्गाणां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7जैमिनीदर्शने प्रतिपादितसिद्धान्तानां समुचितं ज्ञानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -8अध्ययन-शब्दनित्यसिद्धि-वेदापौरुषेयत्वसिद्धि-विधि-वेदप्रामाण्यादिविषयाणां विश्लेषणात्मकं व्याख्यां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -9पाणिनिदर्शनस्यानुसारं व्याकरणस्य मुख्यप्रतिपाद्यविषयाणां व्याख्यानं कर्तुं तथा च व्याकरणदर्शनस्य प्रयोजनानि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -10सांख्यदर्शनस्य प्रमुखविषयाणां -25तत्त्वानां ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -11सांख्यानुसारं स्थूलं सूक्ष्मं च सृष्टिप्रक्रियायाः ज्ञानं, सत्कार्यवादस्य स्वरूपज्ञानं च कारणतासम्बद्धैः अन्यैः सिद्धान्तैः सह तुलनात्मकं चर्चां प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च प्रकृतिपुरुषविवेकज्ञानस्य प्रक्रियां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO12- पातञ्जलदर्शने प्रतिपादितविविधविषयान् ज्ञात्वा तेषां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च समाधि-क्लेश-योगांगादीनां स्वरूपं ज्ञात्वा तेषा जीवने प्रयोगीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO13- अद्वैतदर्शनसम्मतकारणतावादस्य विवर्तवादसिद्धान्तं ख्यातिविषयकसिद्धान्तम् अविद्याबन्धमोक्ष-व्यवस्थां ज्ञात्वा तेषां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-5 (वैकल्पिकः) **सिद्धान्तबिन्दुः (अन्तिमपञ्चश्लोकानां**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- जीवब्रह्मण्योः अभेदत्वे सति वेदान्तवाक्यानामुपदेशस्य सार्थकतां सिद्धिं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- ब्रह्मशब्दार्थस्य निर्वचनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

व्याख्यात्मको भागः)	CO3- वेदान्तदर्शनसम्मतपदार्थानां ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO4- दृक्पदार्थस्य स्वरूपं भेदानां च व्याख्यां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- सूक्ष्मशरीरस्य कारणशरीरस्य च सृष्टिविषये व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -6पञ्चीकरणस्य स्वरूपं ज्ञात्वा त्रिवृत्तकरणस्य एवं पञ्चीकरणस्य च समीक्षां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7कारणसृष्टिं, सूक्ष्मसृष्टिं, स्थूलसृष्टिं च व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च सृष्टिलयस्वरूपं लयक्रमस्य च सम्यक् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -8जागरणसुषुप्तिः इत्येतेषाम् अवस्थात्रयाणां व्याख्या -स्वप्न-स्वरूपं प्रकाशयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। तुरीयावस्थायाः CO -9व्याकरणदृष्ट्या अद्वैतशब्दस्य व्याख्यां कृत्वा अद्वैतपदस्य अर्थं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- धर्मार्थकाममोक्षपुरुषार्थचतुष्टये मोक्ष एव परमपुरुषार्थोऽस्ति, इत्यस्मिन् विषये में पूर्वपक्षिजिज्ञासुनां समाधानं कृत्वा मोक्षस्य परमपुरुषार्थरूपता सिद्धं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- परमपुरुषार्थरूपमोक्षप्राप्तौ अद्वैतवेदान्त एव एकमात्र उपायोऽस्ति, शास्त्रीयदृष्ट्या इत्यस्य व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
कोर्स-5 (वैकल्पिकः) **मीमांसानयमञ्जरी (द्वितीयोऽध्यायः)**	**अस्य पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन छात्राः-** CO1- यजेत स्वर्गकामः इत्यादिवाक्येषु भावार्थस्य महत्त्वस्य उपदेशं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च यजेत स्वर्गकामः इत्यादिवाक्येषु क्षणिकयज्ञस्य फलजनकत्वस्य अनुपपत्तेः अपूर्वकल्पनायाः ज्ञानं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -2कर्मणां प्रधानकर्मगौणकर्मरूपद्वैविध्यस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च स्तोत्रशब्दस्य प्रधानकर्मत्वमस्ति गौणकर्म नास्ति इति निर्णयं कृत्वा तस्य व्याख्यां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- तच्चोदकेषु मन्त्राख्या इत्यत्र याज्ञिकानां मन्त्रत्वेन व्यवहारः क्रियते, तत्र तानि एव मन्त्राणिएवंप्रकारेण मन्त्रलक्षणस्य ज्ञानं प्राप्तुं , समर्थाः भविष्यन्ति, यत्र च शब्दार्थविभागे एकवाक्यतायाः ज्ञानं प्राप्य तस्याः व्याख्यां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -4जुहोति, यजेत, ददाति इत्यादिवाक्येषु धातुभेदस्य ज्ञानं प्राप्य

	कर्मभेदं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च समिधो यजति इणो यजति इत्यादिषु वाक्येषु अभ्यासं कृत्वा कर्मभेदं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -5पौर्णमास्यां पौर्णमास्या यजेत इत्यादिवाक्येषु पौर्णमासी शब्दः अग्निसोमियादि यागत्रयस्य समूहस्य शब्दार्थज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -6रथन्तरादिशब्दानां कर्मवाचकत्वज्ञानं प्राप्नुयात्, तेषां व्याख्यामपि कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -7अग्नीन् आदधीत् इत्यादिवाक्येषु आधानस्य स्वतन्त्रकर्मत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -8दाक्षायणादिशब्दाः दर्शपूर्णमासयागस्य वाचकत्वज्ञानमपि कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -9चरूपधादिवाक्येषु चरोः उपधाने इत्यस्य मन्त्रस्य विनियोगस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO -10मासमग्निहोत्रं जुहोति इत्यादिषु वाक्येषु कर्मभेदविषये ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- यावज्जीवं अग्निहोत्रं जुहोति इत्यादिवाक्यात् अग्निहोत्रादि कर्मणां नित्यकर्मत्वस्य ज्ञानं प्राप्त्वा तस्य क्रियान्वयनं विवेचनं च कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO12- अग्निहोत्रादिकर्मणां शाखाभेदेऽपि कर्मैक्यतासिद्धज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**
कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	तत्त्वार्थसूत्रम् षष्ठाध्यायात् दशमाध्यायपर्यन्तम्	
१	सप्ततत्त्वानि प्रमाणम्श्रुतज्ञानम् ,मतिज्ञानम् , मिथ्याज्ञानम् ,अवधिज्ञानम्	**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-** 1. तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण जैनदर्शनस्य महत्त्वस्य विश्लेषणं कर्तुं सक्नुवन्ति 2. तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण त्रिरत्नानां मूल्यांकनं करिष्यन्ति 3. जीवस्य पञ्चभावानां मूल्याङ्कनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण सप्ततत्त्वेषु अन्तरं स्पष्टीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
२	नयः नैगमःजीवस्य ,समभिरूढः ,व्यवहारः , संग्रहः , क्षायिकभावः ,औपशमिकभावः ,स्वतस्त्वम् ,क्षायोपशमिकभावः औदयिकभावः	1. तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण पुद्गलद्रव्यानां समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. तत्त्वार्थसूत्रानुसारेण प्रमाणादितत्त्वानां संक्षेपीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति 3. तत्त्वार्थसूत्रस्य प्रतिपाद्यविषयाणां अध्ययनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं प्रभवन्ति। 4. नयस्वरूपस्य ज्ञानं, तेषां व्यवहारे प्रयोगकरणे सामर्थ्यं भवति।
३	जीवलक्षणम्सप्तलोकाः ,संसारिणः जीवाः शरीराणि , पर्वताः ,विक्रियाः जम्बूद्वापः नद्यः भूमयः तिर्यग्योनयः सामानिकपरिषत्काः	1. तत्त्वार्थसूत्रे प्रतिपादितानां जीवभेदानां ज्ञानं भविष्यति। 2. जम्बूद्वीपादीनां चित्रादिमाध्यमेन कथानिर्माणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. पापपुण्य पदार्थयोः भेदस्पष्टीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
४	ऊर्ध्वलोकाः देवभेदाः वैमानिकदेववर्णनम्देवानां , नारकीयआयुष्यविचारः ,आयुष्यविचारः तिर्यक्विचारः द्रव्यभेदाः	1. तत्त्वार्थसूत्रस्य प्रतिपाद्यविषयाणां राष्ट्रियशिक्षानीतिः 2020 अनुसारेण संक्षेपीकरणं कर्तुं प्रभवन्ति। 2. विविधानां देवानां आयुष्यादि विचारस्य सामर्थं आगमिष्यति। 3. द्रव्यानां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome **(अधिगम परिणाम)** **सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः**

इकाई	**पाठ्यांश (विषय वस्तु)** तत्त्वार्थसूत्रम् षष्ठाध्यायात् दशमाध्यायपर्यन्तम्	Learning Outcome **(अधिगम परिणाम)**
१	योगस्वरूपम् तद्भेदा, योगगुणाःआस्रवभेदवर्णननम् क्रियानिरूपणम् भोग्याक्रियादोषसम्पादिकाक्रिया जीवाजीवयोः अधिकरणभेदःआस्रव कारणानि	**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-** 1. कायवाङ्मनःकर्मरूपाणां योगानां स्वरूपं तद्भेदानां स्वरूपञ्च ज्ञानं तेषाञ्च प्रक्रियायाः ज्ञानं करिष्यन्ति। 2. आश्रवस्वरूपस्य ज्ञानं करिष्यन्ति, विविधानां क्रियाणां ताषाञ्च कारणानां ज्ञानं करिष्यन्ति। 3. जीवाजीवयोरधिकरणस्य 108भेदानां स्वरूपस्य ज्ञानं करिष्यन्ति।
२	देवायुः नरकायुः मनुष्यायुः नामनिरूपणम् गोत्रविचारः व्रतस्वरूपनिरूपणम् व्रतस्य भेदाः व्रतभावनानिरूपणम् विधिनिषेधयोः व्रतसम्पादनम् ब्रह्मचर्यव्रतवणननम्	1. देव-नारक-मानवानां च आयोः स्वरूपं कालादीनां निर्णयं कृत्वा तेषां विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. व्रतानां स्वरूपं ज्ञास्यन्ति तेषाञ्च भेदानां ज्ञानं करिष्यन्ति तेषां क्रियान्वयनं अन्येभ्यः प्रेरणां दास्यन्ति। 3. व्रतानां फलस्य विश्लेषणं करिष्यन्ति।
३	मनोज्ञामनोज्ञव्रतभावनाविचारः पापस्वरूपम् तद्भेदाद्वचहिंसाभेदनिरूपणम् अनृतं निरूपणम् गृहस्थव्रतम्अतिचाराः अभिनिवेशाः दानस्वरूपम्। बन्धव्यवस्थाबन्धभेदाःकर्मस्वरूपम् दर्शनावरणम्मनःपर्ययज्ञानम्	1. पापादीनां च कारणानां व्रतातिचाराणां तद्भेदानां च स्वपज्ञानं भविष्यन्ति। 2. दानस्य सभेदं स्वरूपज्ञानं भविष्यति। 3. संवरस्य च स्वरूपस्य व्याख्यानं करिष्यन्ति। 4. अष्टविधानां कर्मावराणां सम्यग्व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। 5. संवरोपायानां ज्ञानं प्राप्स्यन्ति, तेषां च लोकोपयोगित्वं साधयिष्यन्ति।
४	कसायवेदनीयाः कर्मभेदनिरूपणम् पण्डप्रकृस्विरूपम् प्यौप्त्यर्प्याप्त्योः भेदः अनुभवःप्रकृतिभेदाः निर्जरा गुप्तिः धर्मः अनुप्रेक्षा पुरस्काराः चारित्रम् तपःप्रायि -ह्वत्तम् निर्ग्रन्थाः केवलम् मोक्षः मोक्षकारणानि धर्मास्तियः सिद्धशिला सिद्धक्षेत्रम्मुक्तामुक्तजीवयोः भेदविचारः	1. सम्यक्चारित्र्यस्य लोकोपकारकत्व प्रदर्शने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. मोक्षकारणानां ज्ञानं भविष्यति 3. मोक्षस्वरूपं,मोक्षप्राप्तजीवानां च स्थितेः त्ज्ञानं भविष्यन्ति। 4. सिद्धशिलायाः स्वरूपज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ विभाग- सर्वदर्शन
कक्षा- आचार्य सत्र- प्रथम पत्र- प्रथम

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	बौद्धतर्कभाषा (आदितः स्वार्थानुमानपर्यन्तम्)	
१	प्रमाणसामान्यलक्षणम्, प्रमाणद्वैविध्यम्, अनुमानशब्दनिर्वचनम्। प्रमाणसंख्याविप्रतिपत्तिः,	1. बौद्धदर्शनस्य तत्त्वानां स्वरूपं तेषाञ्च मूल्यांकनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. बौद्धतर्कभाषायाः प्रमाणभेदानां विश्लेषणसामर्थ्यमागच्छति। 3. प्रमाणसंख्याविप्रतिपत्तीनां निराकणसामर्थं भविष्यति।
२	चार्वाकमतनिरासः, शब्दादिप्रमाणानां मानान्तरत्वनिरासः। उपमानविवेचनम्, अर्थापत्तिविवेचनम्, अनुपलब्धिविवेचनम्,	1. चर्वाकादिमतानां खण्न सामर्थ्यं भविष्यति। 2. शब्दादीनां प्रमाणान्तरत्व निराकणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. अर्थापत्त्यादीनां खण्डनसामर्थ्यमागच्छति।
३	एतत् प्रमाणत्रयस्य निरासः। प्रत्यक्षलक्षणम्, प्रत्यक्षस्य चातुर्विध्यम्, चित्तचैत्तानां स्वसंवेदनत्वम्,	1. बौद्धतर्कभाषानुसारेण हेतुत्रयस्य अध्ययनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं प्रभवन्ति। 2. बौद्धतर्कभाषानुसारेण स्वार्थपरार्थानुमानयोरन्तरं कर्तुं शक्नुवन्ति।
४	योगिप्रत्यक्षम्, प्रत्यक्षस्य लक्षणविषयत्वम्, प्रमाणफलव्यवस्था। स्वार्थानुमानलक्षणं, लिङ्गस्य त्रिरूपत्वम्, कार्यस्वभावानुपलब्धिहेतोः निरूपणम्।	1. बौद्धतर्कभाषायाः महत्त्वस्य विश्लेषणं कर्तुं शक्नुवन्ति। 2. बौद्धतर्कभाषां पठितानामनुच्छेदानां संक्षेपीकरणं कर्तुं शक्नुवन्ति 3. स्वार्थानुमानस्य विषयाणां विश्लेषण सामर्थ्यमागच्छति। 4. प्रमाणफलं व्यवस्थापियितुं समर्थः भविष्यति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**
कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	बौद्धतर्कभाषा परार्थानुमानपरिच्छेदः	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)
१	परार्थानुमानम् तस्य द्वैविध्यम्, स्वभावहोतोः निरूपणम्, स्वभावहेतोः वैधर्म्यवत्प्रयोगः।	1. परार्थानुमानस्वरूपं तद्भेदान् च सम्यक्प्रकारेण विश्लेषणसामर्थ्यं आगच्छति। 2. स्वभावहेतः विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 3. स्वभावहेतूनां वैधर्म्यविवेचनं कर्तुं प्करभवति।
२	कार्यहेतोः वैधर्म्यवत्प्रयोगः, अनुपलब्धेः साधर्म्यवैधर्म्यवत्प्रयोगः, ईश्वरसाधकानुमाननिरासः,	1. कार्यहेतोः स्वरूपं स्पष्टीकरणं कर्तुं प्रभवति। 2. अनुपलब्धेः वैधर्म्यमपि विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. ईश्वरसाधकानुमानस्य निराकरणसामर्थ्यमागच्छति। 4.
३	त्रिलोचनमतखण्डनम्, ईश्वरसाधकानुमाने अनुपपत्तिः। व्याप्तिग्राहकप्रमाणम्, हेत्वाभासनिरूपणम्, तस्य भेदाः	1. नैयायिकानां ईश्वरसाधकानुमाने विद्यमानान् अनुपपत्तीनां वादकथायां प्रयोगसामर्थ्यमागच्छति। 2. बौद्धाभिमतानां व्याप्तिग्राहकप्रमाणानां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। 3. बौद्धाभिमतं हेत्वाभासानां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 4. पाठ्यक्रमस्याध्ययनेन सर्वज्ञस्य समर्थने प्रदत्तानां युक्तीनां विवेचनं कर्तुं प्रभवति।
४	असाधारणानैकान्तिकः साधारणानैकान्तिकः, सन्दिग्धविपक्षव्यावृत्तिकः, सर्वज्ञसमर्थनम्, आत्मादीनां निरासः, परमाणुसमर्थनम्, निरालम्बनवादः।	1. आत्मविषये नित्यात्मवादीनां पक्षस्य निराकर्णं कर्तुं प्रभवन्ति। 2. बौद्धदर्शनदृष्ट्या परमाणुसंघातयोः स्वरूपज्ञानं करिष्यन्ति। 3. निरालम्बनवादस्य च स्वरूपं ज्ञास्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	न्यायदर्शन गौतमप्रणीतम् वात्स्यायनभाष्य सहितम्, प्रथमाध्यायः	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)
१	अभिधेय प्रयोजन संबन्ध प्रकरणम्, प्रमाणलक्षणम्	**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-** 1. वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायदर्शनस्य पदार्थानां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 2. न्यायशास्त्रस्य प्रयोजनकथने समर्थः भविष्यन्ति। 3. प्रमाणलक्षणनिर्वचने समर्थाः भविष्यन्ति। 4. वात्स्यायनभाष्यानुसारेण प्रमेयपदार्थानां मूल्यांकनं कर्तुं शक्नुन्ति।
२	प्रमेयलक्षणम्, न्यायपूर्वाङ्गलक्षणम्, न्यायाश्रयसिद्धान्तलक्षणम्,	1. वात्स्यायनभाष्यानुसारेण न्यायस्य पूर्वोत्तराङ्गयोः भेदं निर्धारणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. कथायाः स्वरूपनिर्वचने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. न्यायशासातरीयाणां प्रमुखानां सिद्धान्तानां सरलीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
३	न्यायोत्तराङ्गलक्षणम्, कथालक्षणम्, हेत्वाभासलक्षणम् हेत्वाभासभेदाः,	1. वादादीनां स्वरूपाणां निर्वचने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. छलादिपदार्थानां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. हेत्वाभासस्य स्वरूपप्रकाशने तेषाञ्च सोदाहरणं विश्लेषयितुं समर्थाः भविष्यन्ति।
४	अनैकान्तिकः, विरुद्धः,प्रकरणसमः, साध्यसमः, कालातीतः, छललक्षणम्, शक्तिलिङ्गदोषसामान्यलक्षणम्।	1. हेत्वाभासभेदानां विश्लेषणे सामर्थाः भवन्ति। 2. न्यायदर्शनस्य पदार्थानां राष्ट्रियशिक्षानीति 2020 एतदनुसारेण समीक्षां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. विविधहेत्वाभासानां सोदाहरणं प्रस्तोतुं समर्थाः भवन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	न्यायदर्शन गौतमप्रणीतम् वात्स्यायनभाष्य सहितम्, द्वितीयाध्यायः	
१	संशयपरीक्षा, प्रमाण्यसामान्यपरीक्षा,	**1. संशयादीनां पदार्थानां परीक्षाकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।** **2. न्यायदर्शनस्य उद्देशलक्षणपरीक्षासिद्धान्तस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति।** **3. प्रामाण्यसामान्यपरीक्षायाः युक्तीनां ज्ञानं करिष्यन्ति।**
२	प्रत्यक्षलक्षणपरीक्षा, प्रत्यक्षस्य अनुमानत्वपरीक्षा, अवयवीपरीक्षा,	1. प्रत्यक्षप्रमाणस्य लक्षणस्य परीक्षायाः पद्धतेः ज्ञानं करिष्यन्ति। 2. प्रत्यक्षं अनुमानगतार्थं नवेति विचारे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. अनुमानस्य पञ्चावयवानां ज्ञानं तेषां प्रयेगे सामर्थ्याः भविष्यन्ति। 4. अनुमानावयवानां तत्तत्स्थलेषु तेषां प्रयोगे समर्थाः भविष्यन्ति।
३	अनुमानपरीक्षा। वर्तमानकालपरीक्षा, उपमानपरीक्षा,	1. अनुमानपरीक्षायां प्रयुक्तान् हेतूनां ज्ञानं करिष्यन्ति। 2. वर्तमानकालपरीक्षाहेतूनां ज्ञानं करिष्यन्ति। 3. उपमानप्रमाणस्य परीक्षा कर्तुं शक्नुवन्ति।
४	शब्दसामान्यपरीक्षा, शब्दविशेषपरीक्षा, प्रमाणचतुष्ट्वपरीक्षा, शब्दनित्यत्वपरीक्षा, शब्दपरिणामप्रकरणम्. शब्दशक्तिरीक्षा।	1. शब्दसामान्यपरीक्षायाः युक्त्यापि परिचिताः भविष्यन्ति। 2. शब्दविशेषपरीक्षायामपि प्रयुक्तानां हेतूनां स्वरूपज्ञानं करिष्यन्ति। 3. प्रमाणचतुष्टयस्य परीक्षाविधेः ज्ञानं करिष्यन्ति। 4. शब्दस्य नित्यत्वानित्यत्वाभ्यां विचाराभ्यां परिचिताः भविष्यन्ति। 5. शब्दप्रमाणपरीक्षायाः सामर्थ्यमागच्थि।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	प्रशस्तपादभाष्यम् (आदितः परत्वापरत्वनिरूपणपर्यन्तम्)	
१	मङ्गलाचरणम्, पदार्थानां साधर्म्यं वैधर्म्यञ्च, पृथिवी जलं तेजः आकाशादि द्रव्याणि,	1. मङ्गलपद्यस्य व्याख्यानं कर्तुं समर्थः भविष्यन्ति। 2. प्रशस्तपादभाष्यस्य पदपदार्थयोः वर्गीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. प्रशस्तपादभाष्यस्य पदार्थानां साधर्म्यवैधर्म्ययोः विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. प्रशस्तपादभाष्योक्त सृष्टिप्रक्रियायाः पद्धत्तेश्च आधुनिक-विज्ञानदृष्ट्या विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२	संहारः सृष्टिश्च,गुणानां साधर्म्यं वैधर्म्यञ्च रूपं , रसः। गन्धः स्पर्शः, पाकजोत्पत्तिप्रकृया,	1. प्रशस्तपादाभिमतपाकरजोत्पत्तिप्रक्रियायाः विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. प्रशस्तपादभाष्याभिमतं पीठरपाकपीलूपाकयोः सिद्धान्तानां तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. प्रशस्तपादभाष्यस्य संख्यादिनां गुणानां सरणिनिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। 4.
३	पीलुपाकः, पिठरपाकश्च।संख्यालक्षणम्, संख्यायाः संख्या, अपेक्षाबुद्धिः, संख्यायां ज्ञानयौगपद्यप्रसङ्गः	1. अपेक्षाबुद्धिजन्याच द्वित्वादिसम्बद्धविचाराणां समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण परिणामगुणस्य लक्षणं तस्य भेदानाञ्च समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3.
४	परिमाणस्य लक्षणम्, तस्य भेदाः, नित्यपरिमाणं, अनित्यपरिमाणं परिमाणस्य नित्यानित्यत्वविचारः, द्व्यणुकादयः, पृथक्त्वम्, संयोगः, संयोगस्यभेदः, विभागः विभागस्य भेदाः परत्वं अपरत्वञ्च,	1. प्रशस्तपादभाष्यादृष्ट्या नित्यानित्यपरिमाणयोः तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. प्रशस्तपादभाष्यानुसारेण द्वयणुकादिपदार्थानामध्ययनस्य योजना निर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. प्रशस्तपादभाष्यस्य पदार्थानां रेखाङ्कनद्वारा दृष्टान्तनिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। 4. प्रशस्तपादभाष्ये प्रतिपादितानां सिद्धान्तानां उदाहरणेन समन्वयं स्थापने समर्थाः भविष्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	प्रशस्तपादभाष्यम् (बुद्धिनिरूपणतः समाप्तिपर्यन्तम्)	
१	बुद्धिः अविद्या विद्या, प्रत्यक्षम्, लैङ्गिकम्, अनुमानं, अनुमानस्य भेदाः,	**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-** 1. बुद्धिस्वरूपस्य विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 2. बुद्धिभेदानां विस्तरीकरणसामर्थ्यमागच्छति। 3. प्रत्यक्षस्य स्वरूपज्ञानं कर्तुं प्रभवति। 4. लैगिकानुमानादीनां प्रमाणानां अनुमानभेदानां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति।
२	अनुमाने शब्दान्तर्भावः, परार्थानुमानं, अवयवाः, हेत्वाभासाः, असिद्धस्य भेदाः,	1. परार्थानुमानस्य स्वरूपं तद्भेदानां च ज्ञानं करिष्यन्ति 2. परार्थानुमाने प्रयुक्तानां अवयवानां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 3. असद्धेतुरूपस्य हेत्वाभासस्य स्वरूपं तद्भेदानां च विश्लेषणं कर्तुं शक्नोति।।
३	निदर्शनाभासाः, निदर्शनम्, निर्णयः। स्मृतिः , दुःखं, कामः, द्वेषः, गुरुत्वम्, संस्कारः, धर्मः, अधर्मः, मोक्षः।	1. हेत्वाभासे प्रयुक्तस्य निदर्शनस्य स्वरूपं जानाति। 2. स्मृतेः स्वरूपं तस्य स्वरूपनिर्णये च समर्थाः भविष्यन्ति। 3. दुखं-काम-द्वेष-गुरुत्वादिगुणानां स्वरूपाणां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 4. संस्कार-धर्म-अधर्मादिगुणानां स्वरूपप्रकाशने समर्थाः भवति।
४	मोक्षः, शब्दः, उत्क्षेपणादि पञ्च कर्माणि, सामान्यम्, । विशेषः समवायः, योगाचार्यविभूत्यादिश्लोकः।	1. मोक्षशब्दस्य निर्वचनसामर्थ्यमागच्छति। 2. मोक्षप्रक्रियायाःज्ञानं भवति। 3. कर्मसामान्यपदार्थयोः भेदं कर्तुं प्रभवति। 4. योगाचार्यविभूत्यादेः मंगलपद्यस्यार्थं प्रकाशयिष्यति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ | विभाग- सर्वदर्शन
कक्षा- आचार्य | सत्र- प्रथम | पत्र- प्रथम

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	साङ्ख्यप्रवचनभाष्यम् (प्रथमोऽध्यायः)	
१	मङ्गलाचरणम्, अन्यशास्त्रैः सांख्यस्य अगतार्थत्वम्, सांख्यदर्शनस्य चतुर्व्यूहाः, प्रथमसूत्रभाष्यं , त्रिविधदुखानां स्वरूपम्, आत्मनः स्वतोबन्धराहित्यम्,	1. मङ्गलपद्यस्य व्याख्याकर्तुं प्रभवति। 2. इतरशास्त्राणां सांख्यशास्त्रस्य भेदकर्णं व्यावस्थापयितुं समर्थाः भवति। 3. सांख्यदर्शनस्य वैशिष्ट्यस्य वर्गीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. व्यूहचतुष्टयस्य व्याख्यानं कर्तुं प्रभवन्ति। 5. दुखानां स्वरूपं विवेचितुं प्रभवति।
२	पञ्चविंशतितत्त्वानाम् उत्पत्तिकथनम्,प्रकृतिसिद्धिः पुरुषसिद्धिः विवेकस्यैव मोक्षहेतुत्वम्, प्रमाणसामान्यलक्षणम्, प्रमाणभेदाः, प्रत्यक्षम्,	1. सांख्यशास्त्रीयाणां तत्त्वानां वर्गीकरणं कर्तुं प्रभवति। 2. प्रकृत्यादीनां साधकानां हेतुप्रयोगे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. विवेकज्ञानेनैव मोक्षः लभ्यः इति ज्ञातुं प्रभवति। 4. पुरुषस्वरूपं पुरुषसिद्धिप्रक्रियायाश्च सक्षेपीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। 5. प्रमाणस्वरूपं स्वरूपस्य विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 6. प्रमाणभेदानां ज्ञानं भविष्यति।
३	अनुमानं, शब्दः, ईश्वरासिद्धिः, सत्कार्यवादः, गुणानामन्योन्यं साधर्म्यवैधर्म्ये,	1. सांख्याभिमतं ईश्वरविषयकस्य सिद्धान्तस्य स्पष्टीकरणे समर्थः भवति। 2. दर्शनान्तरीयेश्वरविषयकविचारेण सह तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. कार्यकारणसिद्धान्तस्य समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. गुणानां साधर्म्यवैधर्म्यप्रकाशने समर्थाः भवन्ति। 5. पुरुषबहुत्वस्य हेतूनां समीक्षणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
४	महतत्त्वादीनां कार्यत्ववर्णनम्। शरीराद्यतिरिक्तपुरुषसिद्धिः, पुरुषस्य नित्यशुद्धबुद्धमुक्तत्त्वम्। पुरुषबहुत्वसिद्धिः आत्मैक्यपक्षखण्डनम्, पुरुषे चिदुपरागात् कर्तृत्वम्,	1. महत्त्वं विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. सांख्यप्रवचनभाष्यस्याध्ययनस्य योजनानिर्माणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. पुरुषस्य नियत्व मुक्तत्त्वप्रकाशने समर्थः भवति। 4. एकात्मवादनिराकरणे समर्थः भवति। 5. पुरुषस्य चिद्रूपत्वसाधने समर्थः भवति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	साङ्ख्यप्रवचनभाष्यम् (द्वितीयतृतीयाध्यायौ)	
१	सृष्टिप्रयोजनम्, महत्तत्वस्य लक्षणधर्माः, अहंकारस्य लक्षणं कार्याणि च	1. सांख्यशास्त्रीयानां तत्त्वानां उत्पत्तेः प्रयोजनेन परिचिताः भविष्यन्ति। 2. प्रकृत्यादिपञ्चविंशतितत्त्वानां परिज्ञानं भविष्यति। 3. महत्तत्त्वस्य अष्टौधर्माणां स्वरूपज्ञानं भविष्यति। 4. महत्तत्त्वस्य कार्यरूपस्याहंकारस्य कार्याणां विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति।
२	इन्द्रियाणाम् अभौतिकत्वम्, इन्द्रियभेदाः मनो नित्यत्वनिरासः, बुद्धिवृत्तीनां विवेचनम्,	1. इन्द्रियाणां अभौतिकत्वज्ञानं करिष्यन्ति। 2. इन्द्रियभेदानां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. मनसः अनित्यत्वप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 4. बुद्धिवृत्तेः तत्कारणानामपि ज्ञानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5. बुद्धेः प्राधान्यविषयकसिद्धान्तमपि विवेचितुं प्रभवन्ति।
३	करणानां प्रवृत्तिप्रकारः, बुद्धेः प्राधान्यम्, महाभूतोत्पत्तिः, शरीरद्वयस्वरूपम्, स्थूलशरीरविचारः,	1. महदादीनां अन्तःकरणत्वं इन्द्रियादीनां च बाह्यकरणत्वप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. सूक्ष्मशरीरस्य स्थूलशरीरस्य उत्पत्तिप्रक्रियायाः व्याख्यानं कर्तुं प्रभवति।
४	शरीरात्मवादखण्डनम्, लिङ्गशरीरस्य कार्याणि,मोक्षसाधनविचारः, बन्धहेतुविपर्ययस्वरूपम्, अशक्तिभेदाः, तुषटिभेदाः, सिद्धिभेदाः, पुरुषे बन्धमोक्षयोः अवास्तवत्वम्, जीवनमुक्तिविचारः, विदेहमुक्तिविचारः,	1. शरीरात्मवादीनां मतनिरासस्य प्रक्रियायाः विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 2. सूक्ष्मशरीरस्यावयवानां कार्याणां च ज्ञानं करिष्यन्ति 3. मोक्षप्रक्रियया मोक्षसाधनभूतेन विवेकज्ञानेनापि परिचिताः भविष्यन्ति। 4. विपर्यय-अशक्ति-तुष्टि-सिद्धिरूपप्रत्ययसर्गस्वरूपाणां विश्लेषणे समर्थाः भवन्ति। 5. पुरुषस्य बन्धमोक्षव्यवस्थयापि परिचिताः भविष्यन्ति। 6. जीवनमुक्तेः विदेहमुक्तेश्च सिद्धान्तानां व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	योगसूत्रं व्यासभाष्यतत्त्ववैशारदीसहितम् (समाधिसाधनपादद्वयम्)	

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	चित्तभूमयः, योगस्वरूपम्, चित्तवृत्तयः वृत्तिनिरोधः, सम्प्रज्ञातसमाधिः,	**1.** योगसूत्रव्यासभाष्यस्य तत्त्वानां वर्गीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। **2.** चित्तभूमीनां महत्त्वस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। **3.** योगसूत्रव्यासभाष्यस्य पदपदार्थयोरन्तरं व्याख्युं समर्थाः भविष्यन्ति। **4.** चित्तवृत्तेः स्वरूपस्य विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। **5.** सम्प्रज्ञातसमाधेः स्वरूपप्रकाशने समर्थः भवति।
२	सम्प्रज्ञातभेदाः ईश्वरः असम्प्रज्ञातसमाधिः। अन्तरायाः समापत्तिः	1. योगसूत्रव्यासभाष्यानुसारं सम्प्रज्ञातसमाधेः भेदानां व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. व्यासभाष्यदिशा समाधेः समाधिभेदानां चाध्यानस्य योजनाकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. ईश्वरतत्त्वस्य तत्सिद्धेः प्रक्रियां विवेचने संक्षेपीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
३	समापत्तिभेदाः ऋतम्भराप्रज्ञा क्रियायोगाः, पञ्चक्लेशाः, हेयं, हेयहेतुः हानं, हानोपायः	1. समापत्तीनां विवेचनं कर्तुं प्रभवति। 2. योगसूत्रव्यासभाष्यदिशा क्रियायोगस्य व्यवस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. व्यूहचतुष्टयस्य तात्पर्यप्रकाशने समर्थाः भवति।
४	गुणपर्वाणि, योगहेतुरविद्या,सप्तधाप्रान्तभूमिः यमाः, यमभेदाः। नियमाः, नियमभेदाः आसनानि, प्राणायामः प्रत्याहारः।	1. योगसूत्रव्यासभाष्यानुरोधेन योगस्य सिद्धान्तानां समन्वये समर्थाः भविष्यन्ति। 2. व्यासभाष्यानुसारेण अष्टांगयोगस्य अध्यापनाय दृष्टान्तनिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. प्राणायामादीनां लोकोपयोगित्वप्रकाशने समर्थाः भवति।

इकाई	योगसूत्रम् व्यासभाष्यतत्त्ववैशारदी सहितम् विभूतिकैवल्यपादद्वयम्	

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	धारणा, ध्यानम्, समाधिः संयमः परिणामाः, परिणामभेदाः,	1. अष्टाङ्गयोगाङ्गानां सामाजिकोपयोगित्वं प्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. योगस्यान्तरङ्गसाधनानां धारणा-ध्यान-समाधीनां विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. धर्म-लक्षण-अवस्थापरिणामस्य, विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 4. संयमस्य फलं विवेचितं समर्थाः भवन्ति।
२	सर्वभूतरुतज्ञानम्,परचित्तज्ञानम्, पूर्वजातिज्ञानम्, बलेषुहस्तिबलादीनि इति सूत्रतः स्वार्थसंयमात् पुरुषज्ञानं इति सूत्रं यावत्	1. विविधप्रकाराणां विभूतीनां स्वरूपं परिचिताः भविष्यन्ति। 2. सर्वभूतरुतज्ञानस्य तस्य विधिज्ञानस्य च व्याख्या कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. पूर्वजन्मविषये ज्ञानं, तस्य विधिं च व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. पुरुषस्वरूपं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
३	विभूतिस्वरूपम्। व्युत्थाने सिद्धयः इति सूत्रतः सर्वज्ञातृत्वपर्यन्तं योगविभूतयः।	1. पातञ्जलदर्शनस्य प्रमुखसिद्धीनां स्वरूपं ज्ञातवान् 2. अणिमादीनां सिद्धिनां उपायान् महत्त्वञ्च ज्ञातवान् 3. बुद्धिपुरुषयोः सम्बन्धस्य स्वरूपं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. सर्वज्ञातृत्वादिसिद्धीनां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति।
४	दोषबीजक्षये कैवल्यम्, समाधिजाः सिद्धयः। कर्मणां विवेचनम्, धर्ममेघसमाधिः, कैवल्यम्।	1. जन्मादिपञ्चधासिद्धीनां स्वरूपं प्रक्रियां विवेचितं समर्थाः भवन्ति। 2. कर्मणां चातुर्विध्यं अधिगतवान् 3. पुरुषस्यापरिणामित्वसिद्धान्तमधिगतवान्। 4. समाधिसिद्धीनां कर्मणां च स्वरूपंस भेदं विश्लेषितुं समर्थाः भवन्ति। 5. धर्ममेघसमाधेः कैवल्यहेतुत्वप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	पाठ्यांश (विषय वस्तु) मीमांसासूत्रं शाबरभाष्यम्	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

	(प्रथमोऽध्यायस्य प्रथमद्वितीयपादौ)	
१	जिज्ञासासूत्रभाष्यम्, अध्ययनविधिः, धर्मलक्षणम्, धर्मेप्रत्यक्षस्य अनिमित्तत्वम्,	1. शाबरभाष्यदिशा मीमांसादर्शनस्य प्रतिपाद्यविषयाणां महत्त्वविश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. शाबरभाष्यानुसारं अध्ययनविधेः स्वरूपं तस्य पद्धतेः प्रदर्शने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. शाबरभाष्यानुसारं धर्मस्वरूपस्य धर्मलक्षणस्य च मूल्यांकने समर्थाः भविष्यन्ति।
२	शब्दार्थयोः सम्बन्धस्य नित्यत्वम्, निरालम्बनवादनिरासः।	1. शाबरभाष्यानुसारं धर्मेप्रमाणभूतं वेदैकवेद्यत्वस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. शाबरभाष्यानुसारं शब्दार्शसम्बन्धस्वरूपविषये विविधमतेषु तुलनायां समर्थाः भविष्यन्ति। 3. शाबरभाष्यानुसारं निरालम्बनवादस्य निरासस्य प्रक्रियायाः समीक्षणे समर्थाः भविष्यन्ति।
३	प्रत्यक्षादिषट् प्रमाणानि शब्दस्य नित्यत्वम्, अभिहितान्वयवादः ।	1. शाबरभाष्यानुसारं प्रत्यक्षादिप्रमाणानां स्वरूपं तद्भेदानां च वर्गीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. शाबरभाष्यानुसारं शब्दनित्यत्वस्य साधनप्रक्रियायाः चिन्तने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. शाबरभाष्यानुसारं वेदस्यापौरुषेयत्वसाधनस्य प्रक्रियायाः संक्षेपीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
४	वेदानां अपौरुषेयत्वम्। अर्थवादानां प्रामाण्यविचारः, विधिवन्निगदाधिकरणम्, हेतुमन्निगदाधिकरणम्, मन्त्राणां विवक्षितार्थत्वम्,	1. शाबरभाष्यानुसारं अर्थवादस्याध्यापनस्य योजनानिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. शाबरभाष्यानुसारं मन्त्राणां स्वरूपं तेषाञ्च प्रामाण्यप्रक्रियां व्यवस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. विविधाधिकरणानां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यति। 4. मन्त्राणां तात्पर्यप्रकाशने समर्थाः भवन्ति।

इकाई	पाठ्यांश (विषय वस्तु) शाबरभाष्यम् श्रीशाबरस्वामीकृतम्	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ | विभाग- सर्वदर्शन

कक्षा- आचार्य | सत्र- प्रथम | पत्र- प्रथम

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

	प्रथमाध्यायस्य तृतीयचतुर्थपादौ	
१	स्मृतिप्रामाण्याधिकरणं, विरोधाधिकरणम्, शिष्टाकोपाधिकरणम्,	1. स्मृतिवाक्यानां श्रुतिमूलककारणात् प्रामाण्यपूर्वकं चर्चां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. श्रुतेः स्मृतिश्च विग्रहे श्रुतेः प्रामाणिकतायाः निर्णयं कृत्वा व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. यव-वराहशब्दयोः अर्थः तेषां प्रयोगानुसारेण निर्णयः करणीयः इत्यस्य सम्यक् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२	यववराहाधिकरणम्, कल्पसूत्राधिकरणम्,होलाकाधिकरणम्।	1. कल्पसूत्रग्रन्थानां पौरुषेयाः सन्तः वेदाधारिताः सन्तः इत्यस्य प्रामाण्यपूर्वकं निश्चयेन व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. होलिकोत्सवादीनां सर्वेषां कृते धर्मरूपः इति अपि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. शब्दसाधुत्वे व्याकरणस्य प्रामाण्यनिर्धारणं भवति तथा च लोकवेदयोः अर्थनियमानां समानत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
३	व्याकरणप्रामाण्याधिकरणम्, लोकवेदाधिकरणम्, आकृत्यधिकरणम्।	1. जुहोति, यजेत, दादाति इत्यादिवाक्येषु धातुभेदस्य ज्ञानं प्राप्य कर्मभेदं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति, तथा च समिधो यजति इणो यजति इत्यादिषु वाक्येषु अभ्यासं कृत्वा कर्मभेदनिर्णयस्य व्याख्यातुं च समर्थाः भविष्यन्ति। 2. अग्निहोत्रं जुहोतीत्यादिषु स्थानेषु शास्त्रानुसारेण अग्निहोत्रशब्दस्य तत्प्रख्यापकशास्त्रानुसारं नामध्येत्वं सिद्धं भवति इत्यादीनां वाक्यानां सम्प्रक्प्रतिपादने समर्थां भविष्यन्ति।
४	नामधेयानां प्रामाण्यविचारः, चित्राधिकरणम्, तत्प्रख्याधिकरणम्। वाजपेयाधिकरणम्, बर्हिराज्याधिकरणम्, वैश्वदेवाधिकरणम् तत्सिद्धिपेटिका, वाक्यशेषाधिकरणम्, सामर्थ्याधिकरणम्।	1. ‘चित्रया यजेत पशुकामः’ इत्यादिषु वाक्येषु गुणविधित्वप्राप्ते सत्यपि वाक्यान्तरात् नामधेयत्वस्य निर्धारणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। ‘अग्निहोत्रं जुहोति’ इत्यादिषु स्थानेषु शास्त्रानुसारेण अग्निहोत्रशब्दस्य तत्प्रख्यापकशास्त्रानुसारं नामधेयत्वं सिद्धं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. वाजपेयशब्दस्य वाक्यान्तरादिकारणात् कर्मनामधेयत्वमस्तीति सम्यग्रूपेण व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. वैश्वदेवे यजेत इत्यादिस्थानेषु विश्वदेवशब्दः कर्मनामधेयोऽस्ति अथवा गुणविधिः अस्मिन् विषये वैश्वदेवशब्दः कर्मनामधेयत्वस्य निर्णये व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. अक्ताः शर्करा उपदधाति’ इत्यादिषु वाक्येषु घृतेनेव अञ्जनं कार्यम् इत्यादिषु सम्यक् व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5. तत्सिद्धिपेटिका गौणार्थस्य निमित्तविषयनिर्णयत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च श्रुवेण जुहोति इत्यत्र श्रुवस्य सामर्थ्यानुसारं घृतस्य अवदाने श्रुवस्य विनियोगः करणीयः इति व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति

इकाई	ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम् (चतुःसूत्री)	

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**
कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	अध्यासभाष्यम्, अथशब्दनिर्वचनम्, अतः शब्दनिर्वचनम्	1. ब्रह्मसूत्रशाकरभाष्यानुसारं अध्यासस्य लक्षणानां समन्वयः कर्तुं प्रभवति। 2. अध्यासभाष्ये पछितानां विषयानां विश्लेषणे समर्थः भविष्यति। 3. अथशब्दस्य विविधानां अर्थानां वर्गीकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। 4. अतः शब्दस्य तात्पर्यनिर्धारणे समर्थाः प्रभवन्ति।
२	ब्रह्मजिज्ञासाशब्दार्थः,आत्मस्वरूपे विप्रतिपत्तयः, जन्माद्यधिकरणम्, जन्मादि इत्यत्र समासविचारः,	1. वेदान्तस्यानुबन्धानां विभाजने समर्थाः भविष्यन्ति 2. साधनचतुष्टयस्य स्वरूपाणां विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. आत्मविषये विप्रतिपत्तीनां वर्गीकरणे समर्थाः भवन्ति। 4. ब्रह्मणः लक्षणस्य समीक्षणे समर्थाः भविष्यन्ति।
३	यतः शब्दार्थः शास्त्रयोनित्वाधिकरणम्, प्रथमं वर्णकं द्वितीयं वर्णकञ्च।	1. ब्रह्मणि प्रमाणव्यवस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. वेदान्तवाक्यानां ब्रह्मणि तात्पर्यप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. शास्त्रयोनित्वाधिकरणस्य अर्थप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति।
४	कार्ये एव वेदान्तानां प्रामाण्यमिति पूर्वपक्षः, ब्रह्मणि वेदान्तानां प्रमाण्यमिति निरूपणम्, प्रतिपत्तिविधिविषयत्वं ब्रह्मणः इति द्वितीयः पूर्वपक्षः, कर्मब्रह्मविद्याफलयोः वैलक्षण्यम्, मोक्षस्य नित्यत्वम्, उत्तरमीमांसायाः स्वतन्त्रशास्त्रत्वम्।	1. मीमांसकानां कर्मप्रतिपादकं वेदान्तवाक्यमिति मतनिराकर्तुं समर्थाः भवन्ति। 2. ब्रह्मज्ञानं वेदान्तवेद्यैकं इति विवेचने समर्थाः भवन्ति। 3. ब्रह्मसूत्रस्य चतुःसूत्र्याः महत्त्वं विश्लेषणं च कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. अद्वैतनये मोक्षस्वरूपविवेचने समर्थाः भवन्ति।

इकाई	ब्रह्मसूत्रशांकरभाष्यम् तर्कपादः	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	सांख्यदर्शनस्य पूर्वपक्षः, सांख्यदर्शनस्य खण्डनम् वैशेषिकदर्शनस्य पूर्वपक्षः	1. अद्वैतवेसिद्धान्तानां सम्यक् तात्पर्यप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. कारणतासिद्धान्तानां पूर्वपक्षरूपेण उपथापयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. सत्कार्यवादकारणतसिद्धान्तस्य स्वरूपप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 4. प्रकृतिकारणतासिद्धान्तस्य खण्डने ब्रह्मकारणवादस्य स्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 5. परमाणुकारणवादस्य निराकरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
२	वैशेषिकदर्शनस्य निरासः बौद्धानां सौत्रान्तिकवैभाषिकानां पूर्वपक्षः, बौद्धमतस्य निरासः,	1. वैशेषिकदर्शनस्य कारणवादं निराकृत्य ब्रह्मकारणवादस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. माध्यमिकबौद्धानां कारणवादसिद्धान्तानां निराकरणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. सौत्रान्तिकवैभाषिकयोः सिद्धसिद्धान्तानां निरासे समर्थाः भविष्यन्ति
३	योगाचारमाध्यमिकानां पूर्वपक्षः, योगाचारमाध्यमिकमत निरासः	1. योगाचार-माध्यमिकानां विविधसिद्धान्तान् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. अद्वैतवेदान्तसम्मतकारणतां स्थापयितुं समर्थाः भविष्यन्ति।
४	जैनदर्शनस्य पूर्वपक्षः जैनदर्शनस्य निरासः केवलाधिष्ठात्रीश्वरकारणवादस्य पूर्वपक्षः, तस्य निरासः पाञ्चरात्रमतसमीक्षणम्।	1. सप्तभङ्गिनय-स्याद्वाद-सिद्धान्ते विद्यमानानां विरोधानां निराकरणं कर्तु प्रभवति। 2. अद्वैतवेदान्तदृष्ट्या स्यादवादस्य खण्डने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. अद्वैतवेदान्तसिद्धान्तस्य स्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 4. ईश्वरकारणवादिनां मतं निराकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5. अद्वैतसम्मतब्रह्मकारणवादं परिभाषितुं समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	भारतीयदर्शनानि (स्वशास्त्रीयेतिहासः)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	गौतमः, कणादः, कपिलः पतञ्जलिः,	1. भारतीयदर्शनानां सामान्यमैतिह्यज्ञानं करिष्यति। 2. वैदिकावैदिकदर्शनानां भेदस्थापने समर्थाः भवन्ति। 3. गौतमस्यैतिह्यज्ञानं करिष्यन्ति। 4. कणादस्य इतिवृतिं ज्ञास्यति। 5. कपिलस्य ऐतिहासिकं इतिवृत्तस्य ज्ञानं करिष्यन्ति। 6. पतञ्जलेः इतिवृत्तेन परिचिताः भविष्यन्ति।
२	जैमिनिः,वादरायणः, वात्यायनः,	1. महर्षिजैमिनेः कालनिर्धारणं कर्तुं प्रभवति। 2. वादरायणस्य ऐतिह्यज्ञानं करिष्यति। 3. वात्स्यायनस्य इतिवृत्तिं व्यक्तित्वं कर्तृत्वं च ज्ञास्यति।
३	प्रशस्तपादः, विज्ञानभिक्षुः व्यासः शबरस्वामिः शंकराचार्यः,	1. प्रशस्तपादस्य कालनिर्णये समर्थाः भविष्यन्ति। 2. विज्ञानभिक्षोः कालक्रमानुसारं स्थानं व्यवस्थापनं करिष्यन्ति। 3. व्यासस्य कालनिर्णयं कर्तुं प्रभवन्ति। 4. शबरस्वामिनः देशकालनिर्णयसामर्थ्यवान् भविष्यन्ति। 5. शंकराचार्यस्य इतिवृत्तं कृतित्वादिकं वैशिष्ट्यप्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति।
४	मध्वाचार्यः, अभिनवगुप्तः, महावीरः गौतमबुद्धः धर्मकीर्तिः, वसुबन्धुः, उमास्वामिः	1. मध्वाचार्यस्य देशकालनिर्णये समर्थाः भविष्यन्ति। 2. अभिनवगुप्तस्य व्यक्तित्वकृतित्वप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. महावीर-गौतमबुद्धस्य इतिवृत्तप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। 4. धर्मकीर्ति-बसुबन्धु उमास्वामीनां इतिवऋत्तं प्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	स्वशास्त्रीयनिबन्धाः	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ | **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य | **सत्र- प्रथम** | **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	धर्मस्वरूपम्, वेदापौरुषेयत्वम्, ब्रह्मस्वरूपम्, अविद्या वैष्णवभक्तिः,	1. भारतीयदर्शनेषु प्रतिपादितस्य धर्मस्वरूपस्य तुलनात्मकं विश्लेषणं कर्तुं प्रभवति। 2. वेदस्य अपौरुषेयत्वं प्रदर्शने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. ब्रह्मणः स्वरूपलक्षणस्य तटस्थलक्षणस्य व्श्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 4. अविद्यायाः स्वरूपं परिभाषयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5. वैष्णवभक्तेः स्वरूपविवेचने समर्थाः भविष्यन्ति।
२	परिणामवादः सत्कार्यवादः, विवर्तवादः असत्कार्यवादः, विज्ञानवादः,	1. विविधकारणतावादसिद्धान्तं व्यवस्थापयितुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. परिणामवादविवर्तवादयोः भेदस्थापने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. विवर्तवादस्य सत्कार्यवादयोः भेदज्ञाने समर्थाः भविष्यति। 4. असत्कार्यवादासत्कारणवादयोः भेदं कर्तुं प्रभवति।
३	शून्यवादः, देहात्मवादः स्याद्वादः, प्रतीत्यसमुत्पादवादः, परमाणुवादः,	1. शून्यवादस्य विश्लेषणं कर्तुं प्रभवन्ति। 2. देहात्मवादसिद्धान्तस्य विवरणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. इन्द्रियात्मवाद-मनसात्मवादयोः भेदं कर्तुं प्रभवति। 4. स्यादवादस्य समीक्षा कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5. परमाणुवादस्य स्थापनं समर्थाः भविष्यन्ति,
४	प्रत्ययसर्गः हेत्वाभासाः, मोक्षस्वरूपम् ईश्वरस्वरूपम्, आत्मस्वरूपम् सृष्टिप्रक्रिया, प्रमाणानि, पदार्थभेदाः, तत्वानि	1. प्रत्ययसर्गस्य भेदानां सरणिनिर्माणे समर्थाः भविष्यन्ति। 2. हेत्वाभासस्य स्वरूपं भेदानां च उदाहरणेन अध्ययनं कर्तुं प्रभवति। 3. तत्तत्दर्शनेषु मोक्षस्वरूपस्य तुलनां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. दर्शनिकसिद्धान्तेषु ईश्वरस्वरूपविषये विप्रतिपत्तीनां निरासे समर्थाः भविष्यति। 5. आत्मविषये विद्यमानानां विप्रतिपत्तीनां ज्ञानं करिष्यति। 6. दार्शनिकसृष्टिप्रक्रियायाः सिद्धान्तानां वर्गीकरणे समर्थाः भविष्यति। 7. प्रमाणस्य प्रमाणभेदानां च तत्तत्शास्त्ररीत्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	सर्वदर्शनसङ्ग्रहः (आदिमाः अष्टाध्यायाः)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**
कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१		1. चार्वाक्दर्शनस्य तत्त्वमीमांसां प्रमाणमीमांसां सम्यक्तया ज्ञात्वा व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. बौद्धदर्शनसम्मतं प्रमाणानां स्वरूप तद्भेदानाञ्च स्वरूपप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। LO3- बौद्धदर्शनस्य चतुर्विधसम्प्रदायैः प्रतिपादितान् सिद्धान्तान् आत्मसात्कृत्वा तेषां सम्यक्विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२	,	LO4- जैनदर्शनसम्मतं आत्मस्वरूप-तत्त्वमीमांसा-प्रमाणमीमांसां च ज्ञात्वा तेषां व्याख्याने विविधैः दर्शनैः सह तेषां तुलनात्मकं विवेचने च समर्थाः भविष्यन्ति। LO5- स्याद्वाद सिद्धान्त को सम्यक् व्याख्या करने में समर्थ होंगे। स्याद्वादसिद्धान्तस्य सम्यक्व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। LO6- रामानुजदर्शनानुसारेण चिदचित्तत्त्वत्रयस्य स्वरूपं तेषां च प्रकृतिं ज्ञात्वा विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। आत्मपरमात्मनोः भेदं स्पष्टं करिष्यन्ति।
३		LO7- पूर्णप्रज्ञदर्शनानुसारेण प्रकृतिपुरुषतत्त्वानां व्याख्यं कर्तुं प्रभवन्ति। जीवेशादिपञ्चविधभेदान् सम्यक्ज्ञात्वा तेषां विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। LO8- नकुलीशशैवपरम्परानुसारं पशु-पतिशब्दानां अर्थान् ज्ञात्वा तेषां व्याख्यानं करिष्यन्ति।एवञ्च गुरुत्वस्य दुखान्तस्य स्वरूपं तथा तेषां भेदानां व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति।
४		LO9- शैवदर्शनसम्मतस्य कृत्यपञ्चकस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। पशु पाशभेदयोः व्याख्याने विश्लेषणे च समर्थाः भविष्यन्ति। LO10- प्रत्यभिज्ञादर्शनानुसारेण प्रत्यभिज्ञायाः स्वरूपस्य व्याख्यायां समर्थाः भविष्यन्ति। सकलजगतः माहेश्वरकर्तृकत्वसाधने समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	मीमांसानयमञ्जरी (प्रथमोऽध्यायः)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)
१	शास्त्रारम्भनयः, धर्मलक्षणनयः, शब्दार्थयोः सम्बन्धस्य नित्यत्वम् ।	1. अध्ययनविधिः शास्त्रारम्भस्य प्रयोजिका ज्ञानं करिष्यन्ति। 2. वेदविहितो अर्थः धर्मः इति ज्ञानं करिष्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ | विभाग- सर्वदर्शन
कक्षा- आचार्य | सत्र- प्रथम | पत्र- प्रथम

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

		3. शब्दस्य अर्थस्य शब्दार्शयोः सम्बन्धस्य नित्यत्व ज्ञानं करिष्यति। 4. वेदस्य नित्यत्वज्ञानं करिष्यति।
२	शब्दनित्यत्वनयः वाक्यार्थनयः वेदापौरुषेयत्वनयः अर्थवादनयः,	1. सोऽयं गकारः इति प्रत्यभिज्ञयाशब्दस्य नित्यत्वसाधने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. पदैः पदार्थज्ञानं, पदार्थैश्च लक्षणया वाक्यार्थज्ञानं भवति इति विश्लेषणे समर्थाः भविष्यति। 3. अध्ययनविधिवाक्यैः वेदस्यापौरुषेयतां साधयिष्यन्ति। 4. अर्थवादवाक्यानां प्रामाण्यनिश्चयत्वस्य विवरणे समर्थाः भविष्यन्ति।
३	विधिवन्निगदनयः, मन्त्रप्रामाण्यनयः स्मृतिप्रामाण्यनयः, शिष्टाकेपनयः,	1. मन्त्राणां प्रयोगे प्रामाण्यस्य विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 2. स्मृतिवाक्यानां प्रामाण्यस्य विश्लेषणो समर्थाः भविष्यति। 3. श्रुतिविहितक्रमविरोधेपि समृत्यपेक्षया तस्याः प्रामाण्यस्य ज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।
४	यववराहनयः होलाकनयः, आकृतिनयः उद्भिन्नयः, तत्प्रख्यनयः वाजपेयनयः बर्हिराज्यनयः, तत्सिद्धिपेटिकानयः, वाक्यशेषनयः	1. यववराहादिशब्दानां आर्यप्रयोगानुसारेण अर्थस्य निर्णयं कर्तव्यमिति ज्ञानं करिष्यति। 2. होलिकोत्सवादीनां सर्वेषां धर्मरूपत्वस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। 3. गवादिशब्दानां आकृतौ शक्तिः न तु व्यक्तौ इथि ज्ञानं करिष्यन्ति। 4. उद्भिदादिशब्दानां यागस्य परिचायकत्वात् धर्मे प्रमाणं इति निश्चयस्य कर्तुं प्रभवन्ति। 5. अग्निहोत्रशब्दानां तत्प्रख्यापकशास्त्रेण नामधेयत्वमिति विवेचने समर्थाः भविष्यति। 6. वाजपेयशब्दस्य वाक्यभेदभयात् कर्मनामधेयत्वस्य ज्ञानं करिष्यति। 7. अक्ताः शर्करा उपदधाति इत्यादि वाक्येषु कृतेनैव अंजनं कार्यं इति वाक्यशेषत्वात् निर्णयो भवति इति ज्ञानं करिष्यति। 8. श्रुवादिशब्दानां सामर्थ्येन घृतादीनामवदाने इति विनियोगस्य ज्ञानं करिष्यति।

इकाई	सिद्धान्तबिन्दुः (आदिमपञ्चश्लोकानां व्याख्यात्मको भागः)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)
१		**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-**

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ | विभाग- सर्वदर्शन

कक्षा- आचार्य | सत्र- प्रथम | पत्र- प्रथम

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

		LO1- वेदान्तदर्शनस्य प्रयोजनं तस्यानुबन्धान् ज्ञात्वा तस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। आत्मस्वरूपविषयकविविधदार्शनिकसिद्धान्तानां मतं ज्ञात्वा तुलनात्मकं विश्लेषणं करिष्यन्ति। LO2- शरीरात्मवादिमतानां निराकरणे समर्थाः भविष्यन्ति अध्यासस्य स्वरूपं तद्भेदानां व्याख्यानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। LO3- वेदान्तदर्शनस्य जीवात्मविषयकप्रतिबिम्बवाद-आभासवादादि सिद्धान्तान् ज्ञात्वा तेषु भेदस्पष्टं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२		LO4- जीवात्मविषयकअवच्छेदवादस्य सिद्धान्तमवबुद्ध्य तस्य व्याख्यने समर्थाः भविष्यन्ति। अन्यैश्चसिद्धान्तैः तुलनात्मकं विवेचनं प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति। LO5- अद्वैताभिमतं अविद्यायाः स्वरूपस्य ज्ञानं प्राप्य प्रपञ्चमिथ्यात्वस्य स्वरूपस्य ज्ञानं प्राप्य तद्भेदपूर्वकं व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। LO6- अद्वैतसिद्धान्तैः सह बौद्धानां शून्यवादस्य सिद्धान्तस्य पार्थक्यमिति ज्ञात्वा उभयोः भेदं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
३		LO7- तत्त्वमसिमहावाक्यार्थविचारं ज्ञात्वा तत्पदार्थं त्वं पदार्थं च व्याख्याकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। LO8- सकलवेदान्तवाक्यानां उपनिषद्वाक्यानां वा ब्रह्मणि एव तात्पर्यमिति सयुक्तिकं साधने समर्थाः भविष्यन्ति।
४		LO9- वेदान्तवाक्यानां प्रयोजनं अर्थवादात्मकं नास्तीति विषयं सम्यक् प्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति। LO10-अद्वैतवेदान्तस्य प्रयोजनरूपं जीवब्रह्मणोः अभेदत्वप्रतिपादने समर्थाः भविष्यन्ति जीवस्य चाणुपरिमाणत्वनिरासप्रतिपादनेपि समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	सिद्धान्तबिन्दुः (षष्ठश्लोकादारभ्य दशमश्लोकपर्यन्तम्)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)
१	जीवब्रह्मणोरभेदेपि उपदेशस्य सार्थक्यम्,	**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-**

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	**Learning Outcome (अधिगम परिणाम)** **सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः**

	ब्रह्मशब्दार्थनिर्वचनम्	जीवब्रह्मण्योः अभेदत्वे सति वेदान्तवाक्यानामुपदेशस्य सार्थकतां सिद्धिं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- ब्रह्मशब्दार्थस्य निर्वचनं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- वेदान्तदर्शनसम्मतपदार्थानां ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२	वेदान्तदर्शनसम्मताः पदार्थाः, दृक्पदार्थविमर्शः, दृक्पदार्थस्य त्रैविध्यम्	- दृक्पदार्थस्य स्वरूपं भेदानां च व्याख्यां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- सूक्ष्मशरीरस्य कारणशरीरस्य च सृष्टिविषये व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO6-
३	दृश्यपदार्थवर्णनम्, पञ्चीकरणम्, सृष्टिक्रमः लयक्रमश्च जाग्रदवस्था, स्वप्नावस्था,	पञ्चीकरणस्य स्वरूपं ज्ञात्वा त्रिवृत्तकरणस्य एवं पञ्चीकरणस्य च समीक्षां कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। कारणसृष्टिं, सूक्ष्मसृष्टिं, स्थूलसृष्टिं च व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च सृष्टिलयस्वरूपं लयक्रमस्य च सम्यक् व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- जागरणसुषुप्तिः इत्येतेषाम् अवस्थात्रयाणां व्याख्या तुरीयावस्थायाः स्वरूपं प्रकाशयितुं समर्थाः -स्वप्न- भविष्यन्ति।
४	सुषुप्त्यवस्था साक्षिणः सत्यत्वोपपालनम्,मोक्षस्वरूपम् अद्वैतशब्दार्थनिर्वचनम्, मोक्षस्यापुरुषार्थत्वशंकानिरासः, अद्वैतस्यैवपारमार्थिकत्वम्	व्याकरणदृष्ट्या अद्वैतशब्दस्य व्याख्यां कृत्वा अद्वैतपदस्य अर्थं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- धर्मार्थकाममोक्षपुरुषार्थचतुष्टये मोक्ष एव परमपुरुषार्थोऽस्ति, इत्यस्मिन् विषये में पूर्वपक्षिजिज्ञासुनां समाधानं कृत्वा मोक्षस्य परमपुरुषार्थरूपता सिद्धं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- परमपुरुषार्थरूपमोक्षप्राप्तौ अद्वैतवेदान्त एव एकमात्र उपायोऽस्ति, शास्त्रीयदृष्ट्या इत्यस्य व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।

इकाई	**पाठ्यांश (विषय वस्तु)**	**Learning Outcome (अधिगम परिणाम)**

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ | विभाग- सर्वदर्शन

कक्षा- आचार्य | सत्र- प्रथम | पत्र- प्रथम

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

१	भावार्थनयः, अपूर्वनयः,	**सर्वदर्शनविभाग से शास्त्री कक्षा में उत्तीर्ण छात्रों ने-** 1. यजेत स्वर्गकामः इत्यत्र भावार्थस्य महत्त्वस्य ज्ञानं करिष्यति। 2. यजेत स्वर्गकामः इत्यादिषु क्षणिकयज्ञस्य फलजनकत्वानुपपत्तेः अपूर्वकल्पनायाः ज्ञानस्य विश्लेषणे समर्थः भवति। 3.
२	तानिद्वैधनयः स्तुतशस्त्रनयः, मन्त्रवेदलक्षणनयः, अर्थैकत्वनयः-	1. प्रधानगौणभेदेन कर्मणोः द्वैविध्यस्य ज्ञाने प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति 2. स्तोत्रशब्दस्य प्रधानकर्मत्वं न तु गौड इति ज्ञानं करिष्यति। 3. याज्ञिकानां मन्त्रत्वेन व्यवहारः क्रियते, इति मन्त्रलक्षणस्य ज्ञानं कर्तुंसमर्थाः भविष्यन्ति, 4. शब्दार्थविभागे एकवाक्यतायाः ज्ञानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5.
३	शब्दान्तरनयः, अभ्यासनयः, पौर्णमासीनयः, कर्मभेदे निमितानि	1. जुहोति, यजेत, ददाति इत्यादिवाक्येषु धातुभेदस्य ज्ञानं प्राप्य कर्मभेदस्य ज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति 2. समिधो यजति इणो यजति इत्यादिषु वाक्येषु कर्मभेदस्य विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति। 3. पौर्णमास्या यजेत इत्यादौ पौर्णमासी शब्दः अग्निसोमीययागत्रयस्य वाचकः इति शब्दार्थज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति।
४	रथन्तरसामनयः, आधाननयः, द्राक्षायणयज्ञनयः, विशयनयः चरूपधाननयः, चयननयः, प्रकरणान्तरनयः, फलसंस्कार्यनयः आज्ञेयद्विरुक्तिनयः, यावज्जीवनयः, शाखान्तरनयः	1. रथन्तरादिशब्दानां कर्मवाचकत्वज्ञाने समर्थाः भविष्यन्ति। 2. अग्नीन् आदधीत् इत्यादिवाक्येषु आधानस्य स्वतन्त्रकर्मत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 3. दाक्षायणादिशब्दाः दर्शपूर्णमासयागस्य वाचकत्वज्ञानमपि कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 4. चरूपधादिवाक्येषु चरोः उपधाने इत्यस्य मन्त्रस्य विनियोगस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 5. मासमग्निहोत्रं जुहोति इत्यादिषु वाक्येषु कर्मभेदविषये ज्ञातुं समर्थाः भविष्यन्ति। 6. यावज्जीवं अग्निहोत्रं जुहोति इत्यादिवाक्यात् अग्निहोत्रादि कर्मणां नित्यकर्मत्वस्य ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। 7. अग्निहोत्रादिकर्मणां शाखाभेदेऽपि कर्मैक्यतासिद्धज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय
(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)
नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	सर्वदर्शनसङ्ग्रहः (रसेश्वरदर्शनादारभ्य ग्रन्थसमाप्त्यन्तो भागः)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम)
१		रसेश्वरदर्शने प्रतिपादितं रसस्य पारदत्वसिद्धान्तं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च जीवन्मुक्तिविधिं व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। रासेश्वरदर्शने स्वीकृतानाम् अष्टादशसंस्काराणां स्वरूपप्रकाशने तथा च षोडशसंस्कारैः सह तुलनात्मकं विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। आलूक्यदर्शनानुसारं न्यायवैशेषिकदर्शनस्य त्रिविधप्रवृत्तिम् अवगन्तुं कार्यान्वितुं च समर्थाः भविष्यन्ति तथा च षड्भावपदार्थान् व्याख्यातुं तेषां मतभेदं च स्पष्टीकर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२		द्रव्यकर्मादिपदार्थानां लक्षणं लक्षणसमन्वययितुं च समर्थाः भविष्यन्ति। वैशेषिकाभिमतपाकप्रक्रियायाः अपि विश्लेषणं कर्तुं -गुण-समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- अक्षपादर्शनन्यायदर्शनयोः प्रतिपादितविषयान् सारांशं प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च प्रमाणचतुष्टयस्य व्याख्या कर्तुमनुमानस्य स्वरूपं व्याप्तिहेत्वाभासादिकं च ज्ञानं प्राप्य तानि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।
३		CO6- छलनिग्रहस्थानापवर्गाणां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति।-जाति- CO7- जैमिनीदर्शने प्रतिपादितसिद्धान्तानां समुचितं ज्ञानं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- अध्ययनवेदप्रामाण्यादिविषयाणां विश्लेषणात्मकं व्याख्यां कर्तुं समर्थाः -शब्दनित्यसिद्धि-वेदापौरुषेयत्वसिद्धि-विधि-भविष्यन्ति।
४		CO9-पाणिनिदर्शनस्यानुसारं व्याकरणस्य मुख्यप्रतिपाद्यविषयाणां व्याख्यानं कर्तुं तथा च व्याकरणदर्शनस्य प्रयोजनानि व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO10- सांख्यदर्शनस्य प्रमुखविषयाणां 25-तत्त्वानां ज्ञानं प्राप्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO11- सांख्यानुसारं स्थूलं सूक्ष्मं च सृष्टिप्रक्रियायाः ज्ञानं, सत्कार्यवादस्य स्वरूपज्ञानं च कारणतासम्बद्धैः अन्यैः सिद्धान्तैः सह तुलनात्मकं चर्चां प्रस्तोतुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च प्रकृतिपुरुषविवेकज्ञानस्य प्रक्रियां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO12- पातञ्जलदर्शने प्रतिपादितविविधविषयान् ज्ञात्वा तेषां व्याख्यातुं समर्थाः भविष्यन्ति तथा च समाधियोगांगादीनां -क्लेश-स्वरूपं ज्ञात्वा तेषा जीवने प्रयोगीकरणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO13- अद्वैतदर्शनसम्मतकारणतावादस्य विवर्तवादसिद्धान्तं ख्यातिविषयकसिद्धान्तम् अविद्याबन्धमोक्षव्यवस्थां ज्ञात्वा तेषां -विश्लेषणे समर्थाः भविष्यन्ति।

श्री लाल बहादुर शास्त्री राष्ट्रीय संस्कृत विश्वविद्यालय

(केन्द्रीय विश्वविद्यालय)

नई दिल्ली-१६

संकाय- दर्शनशास्त्र पीठ **विभाग- सर्वदर्शन**

कक्षा- आचार्य **सत्र- प्रथम** **पत्र- प्रथम**

पाठ्यांश (विषय वस्तु)	Learning Outcome (अधिगम परिणाम) सर्वदर्शनविभागेनोत्तीर्णाः छात्राः

इकाई	सर्वदर्शनसङ्ग्रहः (आदिमाः अष्टाध्यायाः	
१		चार्वाक्दर्शनस्य तत्त्वमीमांसां प्रमाणमीमांसां सम्यक्तया ज्ञात्वा व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO2- बौद्धदर्शनसम्मतं प्रमाणानां स्वरूप तद्भेदानाञ्च स्वरूपप्रकाशने समर्थाः भविष्यन्ति। CO3- बौद्धदर्शनस्य चतुर्विधसम्प्रदायैः प्रतिपादितान् सिद्धान्तान् आत्मसात्कृत्वा तेषां सम्यक्विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।
२		- जैनदर्शनसम्मतं आत्मस्वरूप-तत्त्वमीमांसा-प्रमाणमीमांसां च ज्ञात्वा तेषां व्याख्याने विविधैः दर्शनैः सह तेषां तुलनात्मकं विवेचने च समर्थाः भविष्यन्ति। CO5- स्याद्वादसिद्धान्तस्य सम्यक्व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO6- रामानुजदर्शनानुसारेण चिदचित्तत्त्वत्रयस्य स्वरूपं तेषां च प्रकृतिं ज्ञात्वा विवेचने समर्थाः भविष्यन्ति। आत्मपरमात्मनोः भेदं स्पष्टं करिष्यन्ति।
३		पूर्णप्रज्ञदर्शनानुसारेण प्रकृतिपुरुषतत्त्वानां व्याख्यं कर्तुं प्रभवन्ति। जीवेशादिपञ्चविधभेदान् सम्यक्ज्ञात्वा तेषां विश्लेषणं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति। CO8- नकुलीशशैवपरम्परानुसारं पशु-पतिशब्दानां अर्थान् ज्ञात्वा तेषां व्याख्यानं करिष्यन्ति।एवञ्च गुरुत्वस्य दुखान्तस्य स्वरूपं तथा तेषां भेदानां व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। CO9- शैवदर्शनसम्मतस्य कृत्यपञ्चकस्य व्याख्याने समर्थाः भविष्यन्ति। पशु पाशभेदयोः व्याख्याने विश्लेषणे च समर्थाः भविष्यन्ति।
४		प्रत्यभिज्ञादर्शनानुसारेण प्रत्यभिज्ञायाः स्वरूपस्य व्याख्यायां समर्थाः भविष्यन्ति। सकलजगतः माहेश्वरकर्तृकत्वसाधने समर्थाः भविष्यन्ति।